

könyv
könyvtár
könyvtáros

1996
május

KÖNYV, KÖNYVTÁR, KÖNYVTÁROS

1996. május

Tartalom

Könyvtárpolitika

Poprády Géza: A könyvtárak és az információs társadalom	3
Nagy Attila: Amerikanizálódunk?	6
Lukáts János: A cigány irodalom jelenléte a magyar könyvtári hálózatban	10

Műhelykérdések

Engel Tibor: Mit mesél a mátrix?	14
---	----

História

Gyimes Ferenc: Mennyi? Negyven! Mi negyven?	25
--	----

Fórum

Skaliczki Judit: A könyvtári koordinációról	31
--	----

Könyv

Vajda Kornél: A magyar pedagógia klasszikusai	34
--	----

Extra Hungariam

Eszenyiné Borbély Mária: Felhasználóképzés a felsőoktatási intézmények könyvtáraiban	39
---	----

Könyv és Nevelés

Sáráné Lukátsy Sarolta: Olvasásra vezérlő kalauz	42
---	----

Horváth Anikó: Levelezős játékok a József Attila Városi Könyvtárban	45
---	----

A Könyvtári és Informatikai Kamara hírei	53
--	----

Hírlevél a Magyar Könyvtárosok Egyesülete tagjaihoz	55
---	----

Lapunk e számában Olexa József grafikai szerepelnek.

From the contents

Géza Poprády: Libraries and the information society (3);

Attila Nagy: Are we getting americanized? (6);

János Lukáts: The presence of gipsy literature in Hungarian libraries (10).

Cikkeink szerzői

Engel Tibor, az Egri Megyei Könyvtár igazgatója; *Eszenyiné Borbély Mária*, a Bessenyei György Tanárképző Főiskola oktatója; *Gyimes Ferenc*, az OIK ny. osztályvezetője; *Lukáts János*, az OIK főmunkatársa; *Nagy Attila*, az OSZK KMK osztályvezetője; *Poprády Géza*, az OSZK főigazgatója; *Sáráné Lukátsy Sarolta*, a Csongrád Megyei Pedagógiai Intézet munkatársa; *Skaliczki Judit*, az OSZK KMK osztályvezetője

Szerkesztőbizottság:

Domsa Károlyné elnök

Csaba Gabriella, Maurer Péter, Poprády Géza, Tóthné Környei Márta

Szerkeszti:

Vajda Kornél

A szerkesztőség címe: 1054 Bp., Hold u. 6. – Telefon: 153-3763

Közreadja: a Könyvtári és Informatikai Kamara, a Magyar Könyvtárosok Egyesülete, a Művelődési és Közoktatási Minisztérium, az Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum, az Országos Széchényi Könyvtár

Felelős kiadó: **Poprády Géza**, az Országos Széchényi Könyvtár főigazgatója

Készült az OSZK Nyomdaüzemében

Felelős vezető: **Burány Tamás**

Terjedelem: 5,7 A/5 kiadói ív. Munkaszám: 96.148

Lapunk megjelenéséhez támogatást kaptunk a Nemzeti Kulturális Alaptól

Terjeszti az Országos Széchényi Könyvtár

Előfizetési díj 1 évre 2400 forint. Egy szám ára 200 forint

HU-ISSN 1216-6804

A könyvtárak és az információs társadalom

Kovács Máté, a Könyvtártudományi tanszék legendás hírű professzora a könyvtárat úgy definiálta, hogy azt a rendezett könyvállomány, a könyvtáros és olvasó együttesen alkotja. A három alkotóelem közül számunkra most a könyvállomány (beleértve a folyóiratállományt is) a legérdekesebb.

Juhász Ferenc költő 15 évvel ezelőtt „A könyv és az ember” című eposzrészletében arról ír, hogy az ember soha emberibbet nem alkotott ember volta óta, mint a könyv, és tiltakozik az ellen, hogy a könyvet és a könyvtárat zümmögő gépekre, ipari hártatekercesekre, mágnesszalagokra töpörítsék, zsugorítsák.

Szántó Tibor könyvtervező a Magyar Könyvtárosok Egyesülete győri vándorgyűlésén 1993-ban magávalragadó előadásban tett hitet a szépen nyomtatott könyv mellett, de az idén Kossuth Díjjal történt kitüntetése alkalmából bizonyos beletörődéssel úgy nyilatkozott, hogy úgy látszik, 500 év adatott meg a könyvnyomtatásnak. A posztindusztriális társadalomról kiderült, hogy az az informatikai társadalom. Egy magára valamit adó könyvtárból európai és amerikai könyvtárak online katalógusaiban lehet kalandozni és fordítva. Ma egy könyvtárüggyel foglalkozó előadás nem kerülheti meg, hogy ne említse meg az amerikaiak információs szuper autópálya tervét, és ne nyilvánítsa ki, hogy mi is törekszünk a saját ilyen autópályánk – vagy legalábbis elsőrendű főútvonalunk – kiépítésére. Ugyanakkor nap mint nap halljuk a könyvtárosok jogos jajkiáltásait, hogy csökken a beszerzési keretük, nőnek a könyv- és folyóiratárak, óriási fehér foltok keletkeznek a könyvtári állományban.

Mi lesz hát a könyvtárakkal az információs társadalomban? Múzeumokká merüvölnek és – beteljesülvén a cassandrai jóslat a Gutenberg-galaxis végéről – átadják helyüket az információközvetítő állomásoknak?

Nehéz a kérdésre úgy válaszolni, hogy az ember elkerülje a felelőtlen – mert számon nem kérhető – futurológiai jóslatokat. Ezért megkísérlem – mintegy fogódzóként – történetiségében nézni a dolgokat, és így kifejtetni a címben szereplő kérdést.

A számítástechnika – ha úgy tetszik: informatika – első megjelenése a könyvtárban azt jelentette, hogy segítette, megkönnyítette, egyúttal gazdagította a hagyományos könyvtári dokumentumok nyilvántartását, feltárását, hozzáférhetőségét. Eltekintve – de egyáltalán nem lebecsülve – a lényegét tekintve az adminisztrációt – beiratkozás, kölcsönzés stb. – gépesítő folyamatoktól, itt az SDI szolgáltatást lehetővé tévő mágnesszalagokra, majd az online hozzáférhető szakirodalmi adatbázisokra gondolok. Később megindult a könyvtári katalógusok gépesítése, megjelentek a hajlékony lemezen, később a CD-ROM-on nyújtott információs szolgáltatások. Az információs infrastruktúra fejlődése kedvezően hatott vissza a könyvtári rendszer egészére is: a különböző, adminisztratív hálózatok – pl. szakszervezeti könyvtárak hálózata – megszűnése után a technikai hálózat tette-teszi majd lehetővé, hogy az országos ellátást biztosító gyűjtemények

állománya egyetlen nagy korpuszként fogható (majd) föl. Ez a fejlődési folyamat ma is tart, és hogy Magyarországon olyan ütemben folyt és folyik, amelyet tapasztalunk – pozitív értelemben mondom –, az nagy mértékben az IIF programnak köszönhető. Ezt itt a könyvtáros szakma nevében el kell mondanom. Ez a fejlesztés tette lehetővé azt is, hogy 1994-ben elkészült a köztudatban Csurgay bizottságként szereplő szakember-csoport közreműködésével az „Előzetes rendszerterv az Országos Szakirodalmi Információs Rendszer megvalósítására” című ma is aktuális tanulmány.

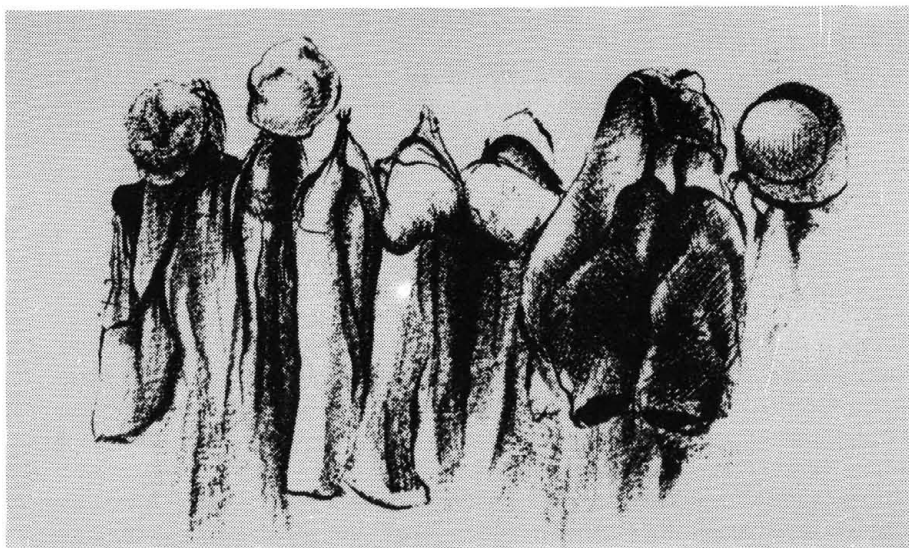
Mint említettem, ez a fejlődési folyamat ma is tart, és a jövőben a könyvtári tevékenység természetes velejárója lesz: legyen elég csak a katalógusok retrospektív konverziójára utalni és arra, hogy tőlünk nyugatra lassan természetessé válik, hogy az egyik számítógépes rendszerről átállnak egy újabbra.

Mindaz, amiről eddig szó volt, hagyományos jelenségnek, folyamatnak tekinthető abban az értelemben, hogy a számítógépesítés a hagyományos információhordozókon – papír, mikrofilm, hanglezmez stb. – megjelent információk kezelését, hasznosítását segíti. Így például hagyományosnak tekintem a CD-ROM formában megjelenő Magyar Nemzeti Bibliográfia 1976–1995 közötti kiadását is, noha az 1991 utáni időszakról nem jelentek meg kumulált nyomtatott kötetek. Hagományos, mert papírra nyomtatott kiadványokról tájékoztat.

A nagy változást – és a könyvtárak számára a nagy kihívást – a primer információk elektronikus információhordozókon történő megjelenése jelenti. A digitális dokumentumok egyik része a hagyományos információhordozókon lévő művek digitalizálása – a Bibliothèque Nationale de France pl. 2000-ig 300 000 könyvet akar elektronikus formában is hozzáférhetővé tenni.

A nagyobb problémakört a csak digitális formában létező információk jelentik: az elektronikus folyóiratok, a csak adatbázisban létező, az INTERNET-en kerengő információk. Ez utóbbi jelenség vajon a vég, a Gutenberg galaxis végének kezdete? Nem hiszem. És itt érvek helyett hadd forduljak megint egy költőhöz, Orbán Ottóhoz – aki melleleg könyvtár szakot végzett –: „ma az Internet nevű szörnyeteg az ügyeletes rém... Eszem ágában sincs lekicsinyelni a ránk köszöntő információs korszaknak sem távlatait, sem veszélyeit, de azt gondolom, hogy az élet mint olyan egyidejűleg törekszik az egyensúly fölborítására és helyreállítására, és ahogy ma a tájban haladó gyorsvonat nem több tájképi elemnél, vagyis a két egymásra vicsorgó ellenfél nem fölfalta, hanem magába fogadta egymást, éppúgy a könyv is – és mindaz, amit a könyvhöz fűződő viszonyunk jelképez, az ember magára ébredése, az egyéniség, az *egy a sokban*, a kultúra mint létezésünk személyes mozzanata – a maga helyére kerül az új körülmények között is, és noha olvasási szokásaink ma még nem tudható változásokon eshetnek át, ahogy az Alpok sem lapultak síksággá attól, hogy lábuk körül *Intercity* vonatok furikáznak, az élet sem fele egy mégoly bonyolult technikai rendszer sablonjába, és semmiképp sem silányodhat báva gombnyomogatássá. Ennél, hogy korunk számára is érthető módon szóljunk, több nagyságrenddel bonyolultabb berendezés a koponyánkban működő emberi számítógép, az agyunk.”

Bízva az igazi költői tehetségben – ami hitem szerint nemcsak a versírás tehetségét jelenti, hanem a felismerés, megismerés tehetségét is – fogadjuk el, hogy a könyvtáraknak az információs társadalomban is megmarad a hagyományos dokumentumok kezelésének feladata is, felhasználva ehhez az informa-

tika fejlődésének újabb és újabb eredményeit. Emellett azonban kezelniük kell a könyvtáraknak a csak digitalizált formában létező információkat is. Hogy hogyan? Ne tessék receptet várni tőlem: nem tudom. A jelek szerint a nálunk előbbre tartó országokban is sok a bizonytalanság, a dolgok most vannak alakulóban-változóban, kevés a letisztult kérdés.

Amire mégis vállalkozni merek, a következő 5 pontban foglalható össze.

1. A számítástechnikához nem értő magabiztosságával állítom, hogy a könyvtár számára a digitális információk kezelésében a számítástechnikai problémák megoldása fogja a legkisebb nehézséget jelenteni – ha lesz elegendő pénz.
2. Amilyen mértékben megnövelte az információhoz való hozzáférés lehetőségét a könyvnyomtatás a kéziratosság korához képest, legalább olyan mértékben megnöveli ezt a lehetőséget a digitalizálás a könyvnyomtatáshoz képest.
3. Az információkkal való foglalkozás (gyűjtés-kezelés-szolgáltatás) nem lesz – már rég nem is – a könyvtárak privilégiuma. Ez nem teszi fölöslegessé a könyvtárakat, mert a könyvtáraknak megvan és meglesz a sajátos feladatuk.
4. A könyvtár alapvető funkciója az értékőrzés. A könyvtárak összessége az emberiség emlékezeté. A könyvtáraknak ez az értékőrző szerepe az informatikai társadalomban is megmarad. Az igazi problémát a könyvtáros számára a megőrzendő értékek kiválasztása fogja jelenteni a növekvő digitális információk mennyiségén belül is arányaiban várhatóan növekedő mennyiségű efemer információ közül. Kezelnie persze ez utóbbiakat is kell, ha úgy tetszik szolgáltatni is, de megőriznie nem.
5. Számos jogi, szerzői jogi, etikai, finanszírozási, szabványosítási/szabályozási kérdést kell megoldani a szerző-kiadó-könyvtár-olvasó (felhasználó)-informatikai szolgáltató körben. E tekintetben azon az állásponton vagyok, hogy várjuk ki, amíg az előttünk járó országok, pl. az Európai Unió országai találnak valamilyen megoldást – hiszen úgymint azt reméljük, hogy előbb-utóbb az ránk is kötelező lesz.

A jövővel foglalkozó 5 pont után egy rövid bekezdés erejéig térjünk vissza 1996-hoz. Könyvtáraink nagy része lassan a mai követelményeknek sem tud megfelelni a rossz anyagi feltételek miatt. A nemzeti könyvtár számára pl. reménytelennek tűnik, hogy házon belül a teljes lokális hálózatot kiépítse, hogy pénzt kapjon a retrospektív konverzióra, de egy-egy PC beszerzése is nehézséget jelent. Számos könyvtár CD-ROM-ot sem tud vásárolni, nemcsak a beszerzési keretek szűkössége miatt, hanem azért sem, mert nincs CD-ROM meghajtójuk. Mindez – úgy érzem – azért tartozik ide, mert a jövő fejlődésének előfeltétele, hogy ma is lépést tudjunk tartani a világgal. Évek, évtizedek óta hiányzik egy országos könyvtár-fejlesztési program.

Befejezésül a bevezető mondatomra szeretnék visszautalni: remélem, hogy a könyvtár és a könyvtáros az információs társadalomban is megmarad – nemcsak fizikai valójában, hanem nevében, megnevezésében is, legfeljebb az olvasóból lesz felhasználó. Tudom, hogy ma mást jelent a könyvtár, mint Kovács Máté idején, és Kovács Máté is tudta, hogy mást jelentett a középkorban. De ne a név változzék, hanem a mögötte lévő jelentéstartalom gazdagodjék. Mert hiszem, hogy e klasszikus hármas viszonyában a lényeg nem változott, és az információs társadalomban sem fog változni. Ezért örülök, hogy a mai meghívóban is a könyvtár szó szerepel.

Köszönöm figyelmüket.

Poprády Géza

(Elhangzott a NIF Fórumon, 1996. április 4-én.)

Amerikanizálódunk?

(Változások a magyarországi olvasáskultúrában)

Relatív javulás, abszolút romlással

„Hány oldal? Megvan-e videokazettán?” – hangzik szinte törvényszerűen az utóbbi évek magyar iskoláiban a diákok első két kérdése, ha az irodalomtanár bejelenti a következő kötelező, illetve ajánlott olvasmány szerzőjét és címét. Az idézett spontán reakciók diagnosztikus értékűek, hiszen félreérthetetlenül jelzik, hogy az átfogó, világszerte tapasztalható tendenciák Magyarországon is kétségtelenül jelen vannak. Vagyis a tv és különösen a műholdas csatornaválaszték bővülésével az információszerzés és a szórakozás forrásai a nyomtatott szó felől a mozgó kép felé mozdultak el. Felőtlként is egyre több időt töltünk a képernyő előtt, s egyre kevesebbszer hajlunk az írott betű, a nyomtatott szó fölé.

Csak néhány adat a változások nagyságrendjét érzékeltető:

1977-ben az átlagos aktív kereső felnőtt naponta 95 percet nézte a tévét, de 1993-ban már 163 percet. Tehát 15 év alatt napi másfél órától csaknem a duplájára, közel három órára növekedett a tévézés átlagos napi időráfordítása. Miközben ugyanezen másfél évtized folyamán az aktív kereső férfiak körében az olvasással töltött idő jelentős mértékben csökkent. (1977: naponta 31 perc – 1993: naponta

24 perc.) Tovább romlik a kép, ha az olvasásra fordított időn belül elkülönítjük a napilapok, képeslapok, folyóiratok, illetve könyvek olvasását. Az említett időszakban a könyvolvasásra szánt percek alakulása a felnőttek körében az iskolai végzettség szerinti bontásban a következőképpen alakult:

8 általánost végzetek:	10-ről	6 perc/nap
érettségizettek:	18-ről	8 perc/nap
főiskolai, egyetemi végzettségűek:	31-ről	17 perc/nap

Vagyis nem egyszerűen kevesebb időt töltünk az utóbbi években olvasással, hanem azon belül is a könyvek, s amint erről majd a későbbiekben is szó lesz főként a klasszikusok, s egyáltalán az értékes szépirodalom (versek) a leginkább vesztesek, míg a napi és hetilapok, valamint a non-fiction és a direkt szórakoztató szépirodalom még relatív térnyeréssel is jellemezhetők.

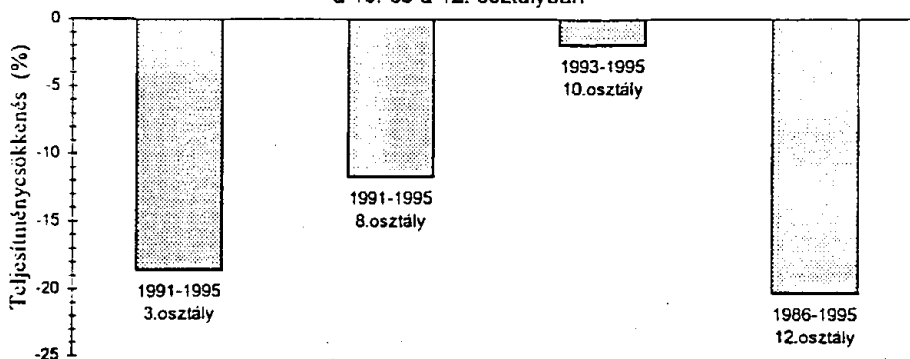
Mindezen jelenségek szükségszerű következményekkel járnak a gyerekek és a fiatalok világában, s ráadásul a fenti tevékenységek arányainak alakulása nyomot hagy az iskolai teljesítményekben.

Az adatok részletező bemutatására, az összefüggések rendszerének feltárására itt és most nincs módunk, csupán röviden idézzük fel az Országos Közoktatási Intézet Értékelési Központjának legutóbbi jelentéséből a bennünket leginkább érintő megállapításokat.

- A legtöbb tudásterületen a teljesítmények csökkenése figyelhető meg. Kivételt csak a számítástechnikával kapcsolatos ismeretek köre jelent. (Mint köz tudott, az utóbbi években jóval többen kerültek egy-egy korcsoportból a középiskolába, mint korábban, s az expanzió minden oktatási rendszerben természetes módon együtt jár az átlagos színvonal csökkenésével.)
- Minden vizsgált korosztályban és minden tudásterületen regisztrálható az iskolák (főként város és falu) közötti nagyfokú különbség. (22. p.)

Feltétlenül idéznünk kell viszont az olvasással (reading comprehension) kapcsolatos teljesítmények alakulását bemutató ábrát.

Az olvasásteljesítmények csökkenésének aránya a 3., a 8., a 10. és a 12. osztályban

Minden kommentár nélkül hadd nyomatékosítsuk, hogy különösen a 9 és 18 évesek körében tűnik riasztónak a teljesítmények 20% körüli romlása s ráadásul a 3. osztályba járók esetében nyilván nem lehet szó a jelzett 4 év alatti „expanszióról”, (míg a középiskolásoknál igen). A 9 évesek olvasásértésének látványos romlása mögött sokkal inkább a szülői példák, a követendő felnőtt minták, a fentiekben már jelzett irányú változásait sejtjük. Vagyis egyre nehezebb a „vastag könyveket” gyorsan, határidőre elolvasni s ezért válik fontossá a már említett oldalszám és a könnyebb dekódolást jelentő videokazetta iránti érdeklődés.

A helyzet összetettségét, ellentmondásos jellegét már az alcímben is szerettük volna érzékeltetni. Az „abszolút romlás” bizonyítékai után végre most röviden hadd utaljunk a „relatív javulás” reményt nyújtó bizonyítékaira is.

Az IEA (The International Association for the Evaluation of Educational Achievement) által szervezett nemzetközi összehasonlító vizsgálatban 1970-ben és 1991-ben is részt vettünk. Az első alkalommal produkált teljesítményeink szerint az európai országok listáján a sereghajtók voltunk, mind a megértés, mind a gyorsaság tekintetében általában a gyengék közé sorolódtunk (Báthory Z.–Kádárné Fülöp J. 1974.) Ezzel szemben az 1991-ben felvett adatok értékelése nyomán a 32 ország (oktatási rendszer) rangsorában például a 14 évesek korcsoportja esetében a mezőny első harmadának végén (8–10. helyen), sok nálunk jóval fejlettebb európai országot (Hollandia, Dánia, Olaszország, Norvégia, Belgium) megelőzve végeztünk (Elley, W.B. 1992.). Vagyis sereghajtókból a középmezőny éllovasaivá „léptünk elő”. Természetesen e paradoxon feloldása önálló dolgot igényelne, most csupán jelezni tudjuk, hogy a háttérben feltehetően a nyugat-európai országokba irányuló erősebb bevándorlási hullámok, a magyar iskola-rendszer kifejezettebb szelektivitása (a megkérdezettek átlagos életkora Magyarországon 14,1 év, míg Dániában 14,7, Norvégiában pedig 14,8 év), illetve az anyanyelven írott kultúra fokozott hangsúlyozása áll, ami a magyarországi olvasási kultúra egészét meghatározza. Nemzetközi összehasonlításban is előkelő helyen szereplünk, ha a családok birtokában lévő könyvek mennyiségét, vagy ha a magyar könyvtári rendszer jellemzőit vesszük szemügyre.

Végül ejtsünk szót a vizsgálat talán legdrámaibb eredményéről: a magyar gyerekek önértékelésének alacsony szintjéről. Meglehetősen jó hely a teljesítmények rangsorában, de az önismeret, az önbecsülés, a feladat teljesítésének értékelése rendkívül gyenge volt. Mindnyájan tudjuk, hogy az önértékelés, az önismeret reflektált jellegű, a szülőktől, a pedagógusoktól, a szeretett „identifikációs kulcsszemélyiségektől” érkező elismerés, bátorítás, mosoly, dicséret hitelességétől, mértékétől, mennyiségétől függ.

Ebből nem kapnak eleget – a fenti bizonyítékok szerint – a ránk bízott gyerekek. Feltehetően azért, mert érzéseink szerint már nekünk se jutott elegendő szeretet, pedig jól tudjuk, hogy ez az egyetlen tőke, mely egyúttal az adakozót is gazdagítja.

Practicizálódás, kommercializálódás és amerikanizálódás

A felnőttek társadalmában zajló változások legfontosabb jellemzőit a fenti 3 kulcsszó segítségével érzékeltethetjük a legrövidebben. Adataink ugyan csaknem öt évtized visszatekintést engednek meg, most mégis inkább maradjunk a már

jelzett másfél évtizedes intervallumnál. Az 1978-as év reprezentatív, felnőttek körében végzett olvasásszociológiai vizsgálat adatai szerint az utolsó olvasmányok ötöde volt a mindennapi tudnivalókat hordozó non-fiction, míg a legutolsó 1995-ös adatunk már az egyharmados arányt közelíti. Tehát az utóbbi évtizedek társadalmi változásai nyomán a szépirodalom veszített vonzerejéből – hiszen a korábbi rejtett politikai funkció, a „titkos beszéd”, a célzások és utalások rendszere, az allegóriák világa egyre kevésbé fontos, mert a dolgokat néven lehet nevezni, tárgyyszerűen lehet vizsgálni – s látványosan növekedett a tényszerű információk iránti igény. Természetesen itt a szakácskönyvektől a számítógépek kezelésén át, a korábban tiltott visszaemlékezésekig és a makrogazdasági folyamatok elemzéséig igen széles a keresett olvasmányok mezőnye.

Ellenkező előjelű változás tapasztalható a XIX. és XX. század (romantika, klasszikusok, a kortárs irodalom) legjavának keresettségében, de a direkt szórakoztató, kalandos, szerelmes könyvek (lektúrok, krimik, kalandregények) fogyasztása minden eddiginél intenzívebbnek tűnik. 1978-ban ez a kategória képviselte az utolsó olvasmányok jó negyedét, de másfél évtized múltán már az utolsó olvasmányok fele (50%) sorolható ide (Gereben F. 1995.). Csak érdekességként említem, hogy legutóbbi, pedagógusok körében végzett vizsgálatunk eredményei szerint 1995-ben Magyarországon Robin Cook volt a legnépszerűbb (az utolsó olvasmányok között leggyakrabban emlegetett) szerző (Nagy A. 1996.).

S ezzel el is érkeztünk a piacgazdaság erőteljes térhódításával párhuzamosan bekövetkező kulturális változások legfontosabb jellemzőjéhez, az amerikanizálódási tendenciához. Ugyancsak az utolsó olvasmányok szerzőinek áttekintése nyomán állíthatjuk, hogy az Egyesült Államok ilyen jellegű importja az emlegetett 15 év alatt megháromszorozódott (8% – 25%), a szomszédos országokban született művek keresettsége a felére esett (8%-ról 4%-ra) és ugyanakkor tetemesen csökkent a magyar írók alkotásai iránti érdeklődés is (58% – 44%).

A legutóbbi változásokat akár egyszerűen a piac globalizáló hatásaként is leírhatnánk, ha nem látnánk egyúttal a minőségi különbségeket is. Vagyis amíg a 60-as, 70-es években a magyar olvasók számára Faulkner, Hemingway, Arthur Miller, Salinger, T. Williams, Updike stb. jelentették az amerikai szerzők sorát, addig napjainkban már többnyire kizárólag Clair Kenneth, Robin Cook, Stephen King és Daniel Steel nagy példányszámokban megjelent szórakoztató, izgalmas könyveit vásárolják a könyvesboltba betérők, olvassák a könyvtárlátogatók. S talán felesleges az utcakép, a feliratok (Shopping center, Farmer center, European back stb), a tv filmek és egyáltalán a szórakoztatóipar ilyen irányú dömpingjét idézni.

A legfontosabb változások rövid és tárgyyszerű leírását nincs módunk részletes analízissel és értelmezéssel kiegészíteni, csupán egyetlen mondatot idézünk záróakkordként, az általunk is hón óhajtott, régen várt Európai Unió Alapszerződésének IX. fejezetéből:

„... a Közösség úgy járuljon hozzá a tagállamok kultúráinak virágzásához, hogy tisztelti a nemzeti és regionális különbségüket.”

Hiszen mindnyájan jól tudjuk, hogy a világot anyanyelvünkön érthetjük meg a legjobban, hogy az olvasás színönimája a beszédnek, a nyelvnek, a gondolkodásnak s nyelvünk megőrzése pedig egyúttal megmaradásunk legfontosabb feltétele.

Végszó

A fentiek ismeretében tevékenykedik az 1991-ben megalakult Magyar Olvasástársaság, amikor konferenciákat szervez, rádió- és tv-műsorokat kezdeményez, szak- és ismeretterjesztő cikkeket publikál, illetve immár 3. könyvét kínálja az érdeklődők számára.

Első kötetünkben (Olvasásra nevelés és pedagógusképzés) a tanító- és tanárképzésben résztvevők felelősségét hangsúlyoztuk, második könyvünk a tantestületek egészének érintettségét, akarva-akaratlan adódó feladatait és lehetőségeit vizsgálta (A többkönyvű oktatás felé. Könyv- és könyvtárhasználati módszerek, példák), míg harmadik önálló kiadványunk már a lehető legszélesebb körnek szól: (Olvasd nekem! Kalauz szülőknek, óvónőknek, tanítóknak a gyermekkönyvek útvesztőjében.). Legutóbb pedig az Új Pedagógiai Szemle 1996. márciusi, általunk szerkesztett tematikus száma jelent meg a kérdéskörrel kapcsolatban. Csupán erre a legszélesebb bázisra támaszkodva, a szövetségeseket mozgósítva szegülhetünk szembe, sikert is remélve az előzőekben is vázolt negatív tendenciákkal.

Nagy Attila

Irodalom

- A magyar társadalom életmódjának változásai (Az 1976–77., az 1986–87., és az 1993. életmód-időmérleg felvételek alapján). I. A társadalmi idő felhasználása. Bp. 1994. KSH*
- Báthory Z.–Kádárné Fülöp J.: Some conclusions for curriculum development based on Hungarian IEA data = Comparative Education Review 1974. 18. vol. 228–236 p.*
- Elley, Warwick B.: How in the world do students read? 1992. The International Association for the Evaluation of Educational Achievement.*
- Gereben F.: Könyv, könyvtár, közönség. Bp. 1995. (Megjelenés alatt)*
- Horváth Zs.–Tornyos K.–Vári P.: Tanulmányi teljesítmények a magyar közoktatásban. Országos Közoktatási Intézet. Értékelési Központ. Bp. 1995.*
- Nagy A.: Pedagógusok olvasási kultúrájáról. Bp. 1996. (Megjelenés alatt)*

A cigány irodalom jelenléte a magyar könyvtári hálózatban

Aligha találunk Magyarországon akár könyvtári szakembert, akár nemzetiségi politikust, aki hiteles választ tudna adni arra a kérdésre, hogy: *hol, milyen mértékben* van jelen a cigány irodalom a magyar könyvtári hálózatban és hogy a meglévő állomány *mennyire hozzáférhető*. A bizonytalanság okára több magyarázat is kínálkozik.

Az egyik gondot kétségtávolan az okozza, hogy nehezen és esetenként csak önkényesen állapítható meg, hogy *valamely mű szerzője cigány-e vagy sem*. Az etnikai hovatartozás, a származás nem feltétlenül jelent cigány nyelvhasználatot, több ismert cigány író kizárólag magyar nyelven ír és önmagát egyértelműen a cigány írók közé sorolja.

A cigány irodalom körének pontos meghatározása sem egyszerű feladat. A szépirodalmi művek magyar és cigány nyelven, illetve kétnyelvű kiadványokban egyaránt megjelennek, de örvendetesen növekszik azoknak a tudományos igényű vagy népszerűsítő írásoknak a száma is, amelyek a cigányság néprajzával, társadalmi-szociológiai viszonyaival foglalkoznak. E két csoportot szervesen egészítik ki a cigánykutatás egyre növekvő mennyiségű kötetei, amelyek egyetemek, kutatóintézetek szerzőgárdájának a kollektív munkái. (Ezt a sokrétűséget némileg tovább bonyolítja az a körülmény is, hogy a cigány nyelv használatán belül sincs egyöntetőség.)

A fentiek szerint részletezett cigány irodalom – mint a magyar nyelvű, vagy mint a magyarországi irodalom része – természetesen jelen van a magyarországi könyvtári hálózatban. Ugyanakkor csak kevés helyen és következetlenül találunk olyan tájékoztató rendszert, amelyik a cigány irodalmat valamiképpen kiemelten, közgyűjteményként kezelné. (Kivételt csak a cigányokkal foglalkozó, tudományos, néprajzi stb. irodalom képez – értelemszerűen a tudományos szakkönyvtárak katalógusaiban.)

Ezzel a „lappangó jelenléttel” függ össze, hogy a cigány irodalom bibliográfiája mind ez ideig nem készült el, vagy legalábbis a magyarországi könyvtári hálózat nem használta fel a tudatos állománygyarapításban és a tájékoztatásban. (A cigány bibliográfia előkészítése és megvalósítása hosszabb és másirányú munkát igényel és ennek a tervzetnek a keretein túlra mutat.)

Hogy a cigány irodalom valóban eljusson a magyar könyvtári hálózatba, hogy a cigány olvasói szokások megváltoztatásához érdemben hozzájáruljon – ehhez folyamatos és átgondolt kiadói és könyvtári szervező munka szükséges.

Az elsőként megoldandó feladat a cigány (és a cigányokról szóló) irodalom azon köteteinek a feltárása volna, amelyeket a magyarországi könyvkiadás az elmúlt néhány évben megjelentetett és amelyekből még ma is rendelkezik megfelelő tartalékokkal.

A magyarországi cigány irodalom alapvető műveinek a kiválogatása olyan feladat volna, amely csak a cigány írók, újságírók, néprajztudósok és romológusok együttműködésével valósítható meg. Ennek a gyűjtő és rendező-minősítő munkának az eredményeként tehát maguk a cigány kulturális és szellemi életnek a vezetői állítanák össze azt a kb. 50–100 kötetet, amely az alapját képezné egy cigány irodalmi különgyűjteménynek. (A különgyűjteménybe kerülés feltétele mindössze az volna, hogy rendelkezünk legalább annyi példánnyal, hogy az összes megyei könyvtárat elláthassuk.)

A magyarországi közművelődési könyvtári hálózat legfontosabb helyszínei kétségtelenül a megyei könyvtárak (egyrészt mint gyűjtemények, másrészt mint területi koordinációs központok). A cigány irodalom megismertetése és népszerűsítése terén tehát az első lépés a megyei könyvtári cigány irodalmi különgyűjtemények létrehozása volna.

A cigány különgyűjtemény különböző feladatokat láthatna el. Először is azonos és egységes cigány kulturális bázisanyagot jelentene Magyarország egész területén. Ez meggyorsíthatná a cigány szellemi élet egységesülését, közös kulturális kincs kialakulását tenné lehetővé. De az egységes irodalmi ismeretanyag az azonos szintű iskolai felkészülésben, a cigány ifjúsági és kulturális vetélkedők (pl.: szavalóversenyek, amatőr színjátszás) szervezésében is segítséget jelentene.

Az a körülmény, hogy a cigány irodalom legkiválóbb alkotásai egy helyen összegyűjtve, kiemelve találhatóak a megyei könyvtárakban, egyrészt a cigány olvasókat tájékoztatná jobban, válogatást, „böngészést” tenne lehetővé számukra, hozzájárulva olvasói szokásaik kialakulásához és megszilárdulásához, másrészt a nem-cigány olvasók számára *propagandisztikus erővel* mutatná a cigány irodalom létezését, a cigány könyvkiadás színvonalát, tartalmi és formai gazdagságát.

A cigány nyelvű és tematikájú újságok és folyóiratok jelenléte kezdettől igen fontos az irodalmi különgyűjteményben. A rövid írásokat tartalmazó, képes újságok komoly szolgálatot tehetnek az *olvasóvá nevelésben* és közvetlen kapcsolódást hoznak létre az olvasó és az újságban bemutatott (cigány) valóság között. A kétnyelvű újságok egyúttal a *cigány és a magyar nyelv lehetőségeit*, párhuzamos használatát is bemutatják.

A fejlesztés következő fázisában mind a különgyűjteménybe kerülő művek számát, mind a műfaját bővíteni lehetne (pl. folyóiratokkal, kottákkal, képzőművészeti albumokkal). De – éppen a megyei könyvtárak útmutatásai alapján – új helyszínekre is lehetne telepíteni különgyűjteményt, elsősorban olyan nagyobb (majd egyre kisebb) vidéki városokba, amelyeknek jelentős a cigány lakossága.

A cigány irodalmi és könyvellátási program azonban *nem merülhet ki* a mennyiségi és területi fejlesztésben, bármilyen sikeresen valósul is meg. A program eredményességéhez mind a könyvtárak, mind a cigány önkormányzati szervezetek, mind pedig az iskolák és a cigány tömegkommunikációs eszközök folyamatos és célzott tájékoztató és propaganda munkájára szükség lesz.

Ezzel párhuzamosan megkezdendők a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár kerületi fiókjaiiban is a cigány különgyűjtemények kialakítását (ugyanis egyes budapesti kerületek cigány lakossága messze felülmúlja a megyei városokét).

1. A *könyvtárak* tájékoztató, olvasószolgálati és olvasóvizsgálati munkája nélkül a különgyűjtemény aligha kerülhet be a cigány és nem-cigány olvasók köztudatába.
2. A *cigány önkormányzatok* az egységes fejlesztésről, a tartalmi igényességről és az egyéb etnikai fejlesztési részprogramokkal való összhangról gondoskodhatnak.
3. A *cigány tömegkommunikációs eszközök* a reklám figyelemfelkeltő és népszerűsítő hatásával járulhatnak hozzá az „olvasó cigány népcé”-mozgalom sikeréhez vagy legalább megindításához.
4. Az *iskolák* tananyagaikba tudatosan vehetik fel a könyvtári cigány különgyűjtemények anyagát, rászoktatva az általános iskolásokat a (többé-kevésbé) rendszeres olvasásra.
5. Végül a *könyvkiadás* számára is tanulsággal szolgálhat a megyei könyvtárak jelzése a cigány irodalmi érdeklődés és olvasói igények alakulásakor és így módjuk lehetne új kiadványok megjelentetésekor a pontosabb könyvellátásra, illetve korábbi, elfogyott kiadványok újra megjelentetésére.

A *cigány irodalmi különgyűjtemények* létrehozása tehát olyan feladat, amely – a meglévő vagy a folyamatosan megjelenő cigány irodalmi művekre épít, – a cigány szakértők által kiválasztott műveket rendezi (közművelődési könyvtári célú) különgyűjteménybe,

- a könyvtárak, az önkormányzatok, a sajtó és az iskola közös szellemi támogatásával igyekszik a cigány irodalmat cigányok és nem-cigányok számára megismertetni és elfogadtatni,
- a program a fenti elvek szerint területileg, műfajilag, mennyiségileg és minőségileg folyamatosan továbbfejleszhető.

A cigány irodalmi különgyűjtemény előkészítésének fázisai:

- A könyvtárakban, a kereskedelemben és a könyvtárakban található (cigány és cigány témájú) *könyvállomány feltárása, összegyűjtése.*
- (Irodalmi, könyvtári, nyelvészeti, romológiai és kereskedelmi) *szakértők bevonása, akik a cigány különgyűjtemény anyagát kijelölik.*
- A cigány különgyűjtemények tartalmának meghatározása után „ismertető és elfogadtató” konferenciára lesz szükség, amelyen a megyei könyvtárak (vezetői és a cigány különgyűjtemény későbbi kezelői, esetleg a báziskönyvtárosok), az illetékes minisztérium könyvtári és nemzetiségi vezetői, a könyvkereskedelem és a könyvkiadás irányítói és az országos (és lehetőleg a megyei) cigány önkormányzatok vennének részt. A konferencia helyszínül elképzelhető valamelyik központi fekvésű megyei könyvtár, pl. Kecskemét vagy Pécs. A konferencia célja az volna, hogy a könyvtárak egységes elvek szerint fogadják, vásárolják meg (az e célra kapott külön összegből) a cigány különgyűjteményt, intézzék a gyűjtemény további sorsát, fejlesztését, a speciális olvasószolgálati feladatokat (legalább a megalakulást követő első évben).
- A különgyűjtemény valóságos kiszállítására, a könyvtári rendbe tagozására és a megkülönböztetett használati feltételek megteremtésére ezután kerülne sor.

Az Országos Idegennyelvű Könyvtár mint a magyarországi nemzetiségi könyvtárügy koordináló központja és mint világirodalmi dokumentációs könyvtár, a program kidolgozásának és lebonyolításának valamennyi fázisában tanácsot tud adni és tevélegesen részt tud venni. A program lebonyolítását az a körülmény teszi kétségkívül nehezzé, hogy több, különböző érdekű ágazat és szerv egybehangolt, hosszadalmas és aprólékos munkáját igényli, miközben a siker bizonytalan és nem látványos.

A magyarországi cigányság számára azonban nagymértékű szellemi felemelkedést és öntudatosodást jelent, a (nem csak megyei) könyvtárak számára új olvasók megjelenését és újszerű olvasói szokások meghonosodását, összességében a magyarországi szellemi élet gazdagodását eredményezheti.

Lukáts János

Mit mesél a mátrix?

A könyvtárakban használatos nyomtatványok változtatásának, megújításának igénye már korábban felmerült, a könyvtárosok körében már régóta beszédtema, hogy bizonyos nyomtatványok változtatásra szorulnak. Néhány nyomtatványon olyan adatelemek is vannak, amiket már nem igen használnak a könyvtárak, amire már nincs szükség, viszont van olyan adat ami szükséges lenne, de nem szerepel a nyomtatványokon.

Nos, a győriek kezdeményezésére a Könyvtártudományi és Módszertani Központ négy megyei könyvtár módszertanosát hívta meg egy megbeszélésre, hogy a nyomtatványok lehetséges megújítására javaslatot tegyenek.

Az ő kérésükre a KMK megbízottja, Bíró Ferenc megkérte a 19 megyei könyvtárat, a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtárat és a Könyvtárellátót, hogy a saját maguk által készített nyomtatványokból küldjön meg egy-egy példányt.

A beérkezett nyomtatványokat elsődleges elemzésre én kaptam meg a KMK-tól. Ilyen fajta elemzésre jól hasznosítható az „input-output mátrix” és az „adat-elem-bizonylat mátrix”.

Az input-output mátrixok esetén az input adatokból kell meghatározni az outputokat. A mátrix elegendő mélységű elemzése esetén kiderül, hogy mely adatelemek fölöslegesek, s esetleg milyen szükséges adatelemek nem jelennek meg a nyomtatványokon. Alkalmasak arra is, hogy jelezzék azonosak-e az adatelem-típus megnevezései az egyes bizonylatokon.

Kézenfekvő volt tehát, hogy elsődlegesen ilyen mátrixokat készítettem.

A könyvtárakban az egyik legfontosabb **output a statisztikai ív**. A Művelődési és Közoktatási Minisztérium minden évben kéri ezt, de jó szolgálatot tesz akkor is, ha mondjuk a fenntartó kíváncsi bizonyos adatokra.

A következő oldalon mellékelte táblázat egy olyan mátrixot mutat be, amelyikben az output a statisztikai ív, míg inputként azokat a nyomtatványokat tüntetem fel, melyekből az output adatok levezethetők.

Mi olvasható ki a mátrixból?

Meglepő, de a statisztikai adatok egy részét nem a használatos nyomtatványokból lehet kiolvasni, hanem – nem találtam jobb kifejezést – a könyvtáros saját kútfőből adhatja meg.

Vizsgáljuk meg az inputokat a statisztikai ív adatainak sorrendjében!

A könyvtár működéséről tanúskodhat a munkanapló, ill. a könyvtáros maga. Ha a könyvtár szünetel, vagy megszűnik, akkor erről a fenntartó tud informálni.

A lakosok számát nem régóta kéri a statisztika. A könyvtárosok – általában – ezt az adatot a fenntartótól kérik meg. Ezek az adatok teljesen megbízhatatlanok.

	könyvtár típusa				a könyvtár funkciója			használók		nyitva-tartás			folyó-iratok		áll. gyar.-ra ford. összeg																	
output	a k ö n y v t á r	l a k o s s á g	m e k k y e i	v á r o s i - k e r ü l e t t i	k ö z s e g i	ö n á l l ó	f i ó k	e l l á t t ó r a k t á t	f e l n ö t t	g y e r e k	f e l n ö t t é s	n a p o k - h e t e n t e	ö r á k - h e t e n t e	n a p o k - e g é s z é v b e n	a l a p t e r ü l e t	s z á m a	f é l e s s é g e	k ö n y v t á r i	l e t é t i	á t t e l t á r o z á s	b e i r a t k o z o t t o l v a s ó	l á t o g a t ó k	k ö l c s ö n z ö t t	e r c d e t i	egyéb / p ó t h i t e l t á m o g a t á s /	ö s s z e s e n	k ö n y v t á r k ö z i	a k ö n y v t á r	l e t é t e k			
input	m ű k ö d é s e	s z á m a								g y e r e k						á l l . a d a t a i	á d a t a i	a d a t a i	o l v a s ó			k ö t e t e k	k ö l t s é g v e t é s			k ö l c s .	d o l g o z ó i	c s e r é l ő d é s e				
munkanapló	X	X	X	X				X	X	X			X								X	X										
folyóirat nyilvántartás															X	X																
csop. lelt. k.																	X	X	X						X							
beiratkozási napló																				X												
könyvtárközi nyilvántartás																											X					
Törzslapok /letéti/																			X											X		
könyvtáros saját kútató, v. egyéb	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X									X	X			X				
SZMSZ/ha van/		X	X	X																												
költségvetés /ha van/																								X								

nok. Ezért mi Egerben úgy döntöttünk, hogy a statisztikai íveken ezt az adatot az ív kiküldése előtt kitöltjük az előző évi megyei statisztikai évkönyv alapján.

A *könyvtár típusa* a munkanapló címlapjáról leolvasható, ha elég precíz a könyvtáros (megyei, városi, községi), de az, hogy önálló, fiók, vagy ellátóraktár, sehol sincs megfogalmazva. A címlapon legfeljebb a „fiók” funkciót jelezhetik.

A *könyvtár használóira* a munkanaplóból lehet következtetni. Az évi nyitvatartási napokat innen össze lehet adni, de a heti nyitvatartási napok számát már csak bonyolultan lehet kikövetkeztetni, a heti nyitvatartási órák számát pedig csak a könyvtáros tudja.

Az *alapterületre* szintén nincs dokumentum. Ezért elő is szokott fordulni, hogy a könyvtáros még az előző évi jelentését sem nézi meg, s az ugyanabban a helyiségben működő könyvtár más alapterületet kap a következő évi statisztikában.

Az *időszaki kiadványok számát és féleségét* a használatos és a továbbiakban is megfelelőnek látszó folyóirat nyilvántartó lapokból, ívekből, füzetekből, illetve a cardex-lapokból jól megadhatjuk.

Az *állományadatokat* a csoportos leltárkönyvből, ill., a letéti könyvtárak esetében a letéti törzslapokból kiolvashatjuk, az *olvasók számát* a beiratkozási naplóból, a *látogatók számát és a kölcsönzött dokumentumok számát* pedig a munkanaplóból.

Az *állománygyarapodás* összege a csoportos leltárban megtalálható, de az már nem állapítható meg egyértelműen, hogy a költségvetésből mennyit fordítottak erre. Az összesenben ugyanis az ajándék, csere, átletározás stb. is benne van. A költségvetésből ki lehetne olvasni a tervezett összeget (nem a felhasználtat), de a kisebb könyvtárakban még ez sincs. A fenntartó legfeljebb szóban közli az évi felhasználható keretet.

A *könyvtárközi kölcsönzés* adatait a könyvtárközi nyilvántartásból lehetne pontosan megállapítani, de ilyenről kisebb könyvtárakban még nem találkoztam.

Nincs nyilvántartás kisebb könyvtárakban a *könyvtárak dolgozóiról* sem.

A *letétek cserélődését* a „Törzslap”-okból tudhatjuk meg.

Milyen változtatásra van szükség tehát?

A munkanaplóba kellene olyan kiegészítő lapot, vagy lapokat szerkeszteni, hogy minden egyéb helyről ki nem olvasható adat is visszakereshető lenne, olyan módon, hogy a meglévő és naprakészen vezetett nyomtatványok alapján egy – mondjuk – helyettesítő könyvtáros is bármikor tudná produkálni az adatokat, s nem kellene a saját kútfőhöz, vagy esetleg a fenntartóhoz mennie az adatok begyűjtése miatt.

Talán egyetlen plusz lap is elegendő lenne. Itt kellene feltüntetni a könyvtár típusát, azt, hogy önálló fiók, vagy ellátóraktár, a könyvtár hiteles alapterületét, a dolgozók számát és minőségét, valamint a heti nyitvatartási időt. Évközi változás esetén ezeket is változtatni kellene.

Fentebb már említettem, hogy a csoportos leltárkönyv nem ad választ egyértelműen arra, hogy milyen összeget használt el a könyvtár a költségvetésből. Pedig – várhatóan – ilyen kérdésre lehet majd számítani. Meg kellene tehát oldani ezt a problémát is a csoportos leltárkönyv rovatainak célszerű változtatásával.

Ezzel szemben kérdés, hogy a csoportos leltárkönyvben az állomány megoszlására, az itt feltüntetett rovatok egy részére szükség van-e? Mire jók azok? Kell-e az még valakinek? Nem volna-e jó egy egyszerűbb, de a statisztikai kérdésekre feleletet adó csoportos leltárkönyvet szerkeszteni.

A munkanaplónál, a csoportos leltárkönyvnél tehát mindenképp javaslom a változtatást a fentebb elmondottak alapján. Nem szóltam még a beiratkozási naplóról. A korábbit mindenképp jelentősen le kell egyszerűsíteni, hisz a statisztikában is csak egyetlen adata szerepel: a beiratkozott olvasók száma, ill. azok megoszlása (14 év alattiak és 14 év felettiak). A beérkezett minták közül akadnak olyanok is, amelyek számomra szimpatikusak és egy az egyben is elfogadhatóak. Természetesnek tartom, hogy a füzet formátumú kölcsönzési nyilvántartásokat ugyanilyen módon kell változtatni.

Végeredményben tehát olyan célszerűen elkészített nyomtatványokat kell összeállítani, amelyeknek az adatai alapján akár egy – szakmához értő – idegen is el tudja készíteni a könyvtári statisztikát és amelyek alapján feleletet tud adni a könyvtári működést érintő minden jelentős kérdésre – természetesen – vigyázva arra, hogy az egyes adatalemek a különböző nyomtatványokon azonos megfogalmazást kapjanak és azonos tartalmat jelentsenek.

Az olvasószolgálati nyomtatványokról

Az olvasószolgálati nyomtatványok elemzéséhez adatelem-bizonylat mátrixokat készítettem. Ezek a mátrixok általában a bizonylatok tartalmi elemzésében segítenek. Például abban, hogy mely adatok szerepelnek több bizonylaton és mely adatok hiányoznak egyes bizonylatokon. Arra is alkalmasak ezek a mátrixok, hogy szemléletessé tegyék, hogy azonosak-e az adatelem-típusok megnevezései az egyes bizonylatokon. Ez utóbbiak elemzésénél kiderül, hogy a megnevezések eltérései csekélyek, ezért ezzel külön csak a táblázat alatti jegyzetben foglalkoztam.

A bizonylatok az egyes könyvtárak és a KELLO által küldött nyomtatványok, míg az adatalemek az ezeken a nyomtatványokon használt adatalemek.

Vizsgáljuk elsőként az olvasójegyeket!

Köztudott, hogy ezeknek – legtöbb esetben – két része van; egy személyi rész és egy kölcsönzési rész. A táblázatból leolvasható, hogy nem minden könyvtár tart minden adatelemet egyformán fontosnak.

Természetesnek tűnik, hogy a név minden olvasójegyben szerepel. Egyetlen nyomtatványon hiányzik csupán, ahol csak az olvasójegy száma található.

Legtöbb adatelem a KELLO által forgalmazott olvasójegyben van. Az ott található adatalemek mindegyike szerepel több bizonylaton is. Véleményem szerint is jó ez a KELLO-s nyomtatvány. Talán a „foglalkozás” adatelemet lehetne elhagyni.

Az olvasójegy kölcsönzési részénél nem sok az eltérés az egyes bizonylatokon. Néhány könyvtár a „db”-ot is feltünteti, ill. két könyvtárnál a „vissza” hiányzik. A három adatelem azonban – úgy gondolom – szükséges, de legalábbis ajánlatos.

TIKETT-et kevés könyvtár használ. A KELLO-s elfogadható.

Az olvasószolgálatban használatosak a „Tasak”-ok is. Ezek a nyomtatványok kettős funkciót töltenek be. Egyrészt tárolják a könyvkártyákat, másrészt olvasói nyilvántartást is helyettesítenek. Mi most ez utóbbi funkciót vizsgáljuk.

A bizonylatok itt is az egyes könyvtárak saját tasakjai, ill. a KELLO által forgalmazott tasakok. Adatelemek pedig a rajtuk található olvasói, valamint a jótállói adatok. (Az olvasószolgálati nyomtatványokon a jótállói adatok többféle megfogalmazásban található: jótálló, kezes, gondviselő. A továbbiakban az egyszerűség kedvéért csak „jótálló”-t használok.)

Itt is a KELLO-s „tasak” tartalmaz a legtöbb adatot, de ezek között van olyan, amit biztosan el kell hagyni. Ilyen a személyi szám és kérdőjeles az iskolai végzettség is. Ez utóbbit csupán egy könyvtár kérdezi meg saját nyomtatványán. A könyvtárak takarékosabbak az adatelemekkel, de a KELLO-s 10-zel szemben legalább 7 adatot megkérdeznek, ill. egy könyvtár csupán 5 adatot.

A jótálló esetében is majdnem azonos adatokat kérdeznek, mint az olvasónál.

Az adatok elfogadhatóak és ajánlatosak, csupán az a kérdés, hogy kell-e ennyi adat.

A saját készítésű tasakokon csak két helyen található a jótálló – feltehetően ezt külön lapon oldják meg a többi helyen.

Egy másik olvasószolgálati nyomtatvány az „**Olvasói nyilvántartás**”.

Általában két típusa van. Az egyik a felnőtt olvasók esetén használatos, míg a másik a diákok, eltartottak esetén, amikor jótállóra is szükség van.

Az adatok a felnőtt olvasók esetén szinte teljesen ugyanazok, amik a „Tasak”-okon található. A jótállások esetén az olvasói adatok szűkülnek, de a jótálló adatai teljesen hasonlóak a tasakon található jótállói adatokkal.

A mátrix mutatja a használatos adatelemek eltéréseit. Az lenne pedig a kívánatos, hogy azonos funkciójú különböző nyomtatványok adatelemei azonos tartalmat takarnának és azonosan is lennének megfogalmazva. Az adatokat csökkenteni is kellene. Meg kellene gondolni, hogy a foglalkozás, munkahely, végzettség szükséges-e? Az új típusú személyi igazolványokban ezek az adatok már nem szerepelnek, tehát ellenőrzésük sem lehetséges. S természetesen a személyi számot is el kell hagyni.

Mind a „Tasak”-ok, mind az „Olvasói nyilvántartás”-ok hátoldalán – általában „Belépési nyilatkozat” található. Néhány esetben még „Jótállási nyilatkozat” is. Ezekben is a legcélszerűbben kellene kiválasztani az adatelemeket.

Még a **kérőlapokról** készítettem mátrixot. Tanulságos lehet az adatelemek szóródása, hogy az egyes könyvtárak mit tartanak fontosnak. A mátrix nem is tudja igazán visszatérni a változatosságot, a formai elhelyezést. Jellemzően két típusra oszthatók: az egyik a raktári kérőlap, (itt van olyan is amelyet csak a helyben használathoz lehet igényelni), a másik az előjegyzéshez és könyvtárközi

kölcsönzéshez használatos. Elképzelhetőnek tartom, hogy ez utóbbit lehetne olyan célszerűen megszerkeszteni, hogy mindegyik funkciót kielégítse. A mátrixban feltüntetett adatelemek ötleteket is adhatnak ehhez.

Nem tartom érdemesnek a zenei, a video vagy fénymásolati kérelmekkel való foglalkozást, mert azok annyira sajátosak és a nagyobb könyvtárak használják, amelyek saját igényük szerint amúgy is el tudják készíteni, vagy készíttetni.

Az olvasószolgálati nyomtatványok közül még – a szakmában használatos kifejezéssel – a „felszólítók”-ról kaptunk mintapéldányokat. Ezekből is lehetne ötleteket kölcsönözni, mind a szövegtettek elhelyezésére, mind a tartalmára vonatkozóan, de a KELLO-s felszólítók is használhatóak.

Érdemes lenne a prézens állomány kölcsönzésére használatos elismervényeket, valamint a napijegyeket, látogatási jegyeket is egységessé tenni. Erre is teszünk majd javaslatot – valószínűleg.

Kaptam még néhány egyéb nyomtatványt is, de ezek csak egy-egy könyvtárban használatosak, ezért ezekkel itt most nem foglalkozom.

A „Tudakozó lap”, a „Lelőhely keresőlap”, az „Értesítés előjegyzésről/könyvtárközi kölcsönzésről”, a négy részes „Könyvtárközi kölcsönzés” nyomtatványok, melyeket a Könyvtárellátó forgalmaz – véleményem szerint – továbbra is jól használhatók, talán változtatás nélkül is.

Ugyancsak változtatás nélkül használhatók a feldolgozáshoz használatos cédulák, könyvkártyák, sommás raktári lakok, kísérő lapok stb.

Kaptam egy törlési naplót is. Lehet rajta tünődni, hogy a törlési jegyzékek helyett bevezethető lenne-e? Sok kis könyvtárban bizony a törlési jegyzékeknek egy részét nehezen, vagy egyáltalán nem lehet megtalálni. A napló használata segítene ezen.

Végezetül úgy gondolom, hogy a felkért kis team további elemzések után a Könyvtárellátóval egyetértésben hamarosan közre tudna adni egy viszonylag egységes, jól használható, megújított nyomtatvány-sorozatot.

Engel Tibor

A következő táblakon bemutatott mátrixokban használt betűkódok eloldásai:

B = Békéscsaba	S3 = Székesfehérvár
D = Debrecen	S4 = Szekszárd
E = Eger	S5 = Szentendre
G = Győr	S6 = Szolnok
K1 = Kaposvár	S7 = Szombathely
K2 = Kecskemét	T = Tatabánya
M = Miskolc	V = Veszprém
N = Nyíregyháza	Z = Zalaezerszeg
P = Pécs	F = FSZEK
S1 = Salgótarján	K3 = Könyvtárellátó
S2 = Szeged	

Olvasójegy - személyi rész

bizonylat adatelem	B	D	E	G	K 1	K 2	M	N	P	S 1	S 2	S 3	S 4	S 5	S 6	S 7	T	V	F	Z	K 3	
olv.szám	x						x	x		x		x	x		x	x	x			?		x
név	x		x	x,y	x		x			x		x	x		x	x	x			?		x
lakcím	x			x			x			x		x				x	x					x
kelet:	x			x	x					x		x				x	x					x
k.táros alírása	x			x						x			x		x		x					x
foglalkozása				x			x			x							x					x
kód			x	x,y				x														
érvényesség							x	x					x							x		
dátum															x							

Jegyzet

Győr: Van olyan olv.j. is, amin csak név és kódhely található.

FSZEK: A ? két üres rublikát jelent. Az elhelyezésből következtettem arra, hogy az olvasójegy számát és a nevet kell ide írni.

Olvasójegy - belső

bizonylat adatelem	B	D	E	G	K 1	K 2	M	N	P	S 1	S 2	S 3	S 4	S 5	S 6	S 7	T	V	F	Z	K 3	
lejárat napja	x			x	x					x		x	x		x	x	x		x			x
vissza	x			x	x					x			x		x	x	x					x
darab	x				x							x							x			

Jegyzet

Győr: Van olyan olvasójegy is amiben a "db"- ot is jelzik.

Kaposvár: Darab helyett - kötetszám, és vissza helyett - "A visszaadás elismerése" található

FSZEK: lejárat napja helyett - határidő

Szombathely: A lejárat és a kölcs. egységek száma egy rovatban

Tikett - Tatabánya, Miskolc - KELLO-sal majdnem azonos.

Nem tartom indokoltnak a külön készítést.

Tasakok

bizonylat adatelem	B	D	E	G	K1	K2	M	N	P	S1	S2	S3	S4	S5	S6	S7	T	V	F	Z	K3	
olv. száma				x		x	x			x			x		x					x		x
név				x		x	x			x			x		x					x		x
leánykori név						x																
anyja neve				x		x																
foglalkozás beosztás				x		x	x			x			x		x					x		x
lakcím				x		x	x			x			x		x					x		x
szül.hely. év.hó.nap				x		x				x			x		x					x		x
munkahely				x		x				x			x		x					x		x
isk.végz.										x												x
szem.ig.sz.										x			x		x							x
szem.szám																						x
érvényes:						x	x			x			x		x							x
id. lakcím:				x		x				x					x					x		

Kezes- jótálló

név						x															x		x
leánykori név						x																	
lakcím						x															x		x
szül.hely. év.hó.nap:						x															x		x
anyja neve:				x		x															x		x
munkahely:																					x		x
szem.szám:																							x
foglalkozás:																					x		
szem.ig. szám:																							x
ideigl. lakcím:						x															x		
kezes aláírása:				x						x											x		x

Jegyzet

Kecskemét: Nem tasak csak egy lap - összehajtv - feltehetően azonos funkcióval

Szekszárd: A könyvtári tagság kezdetét is feltüntették.

FSZEK: A tasak mellett van egy más formátum is. Hosszú kemény lapon az olvasó adatai - nagyjából a KELLO-s tasak adataival.

KELLO: Legutóbbin már személyi szám helyett szem. ig. szám.

A "Személyi lap - törzslappal" nyomtatvány a tasakkal azonos funkciót tölthet be, s adatai is szinte azonosak, ezért ezzel külön nem foglalkoztam.

Olvasói nyilvántartás /Felnőtt olvasók esetén/

/Az egyik oldalon az olvasó adatai, a másik oldalon a belépési nyilatkozat./

bizonylat adatelem	B	D	E	G	K 1	K 2	M	N	P	S 1	S 2	S 3	S 4	S 5	S 6	S 7	T	V	F	Z	K 3	
név:			x	x		x	x	x	x	x				x			x	x				x
leánykori név:			x			x		x			x				x		x	x				x
anyja neve:			x	x		x	x	x	x	x					x		x	x				x
szül.hely, év, hó, nap:			x			x	x	x	x	x					x		x	x				x
állandó lakás:			x	x		x	x	x	x	x					x		x	x				x
ideiglenes lakás:			x			x	x				x				x		x	x				x
munkahely:			x			x	x	x	x	x					x		x	x				x
foglalkozás:				x		x	x	x	x	x					x		x	x				x
szig.-sz.:			x				x	x			x				x		x					x
olvasójegy száma:				x				x							x		x	x				x
szem.szám:				x			x				x							x				
iskolai végzettség:							x															
érdeklődési kör:											x											

Jegyzet

A beiratkozás éve, ill. érvényessége több évre rektón, vagy verzón.

Győrben az egyik személyi lapon iskolai és zeneiskolai végzettségre is kérdeznek - feltehetőleg a zenei részleg használja ezt.

A kecskeméti nyilvántartás egy összehajtható lap, ahogy a tasaknál ezt már jeleztem.

Szolnokon összehajtható kemény lap is van, valamivel kevesebb adattal.

Miskolcon kétféle olvasói nyilvántartást használnak. Az egyik szintén összehajtható kemény lap.

Veszprémben - valószínűsíthető, hogy egy nyilvántartó lapot használnak felnőttek és a tanulók, eltartottak részére. Az olvasó adatai felül találhatóak, s ha szükséges akkor alul a jótálló adatait is feltüntetik.

A szegediek praktikusán, - vélhetően szintén közös lappal - a munkahelynél zárójelben iskola és osztály is szerepel. Jótállás esetén ez fontos lehet.

Olvasói nyilvántartás /tanulók, eltartottak részére/

bizonylat adatelem	B	D	E	G	K 1	K 2	M	N	P	S 1	S 2	S 3	S 4	S 5	S 6	S 7	T	V	F	Z	K 3
név:									x	x		x			x						x
anyja neve:									x	x					x						x
szül. hely, év, hó, nap:									x	x		x			x						x
lakcím:									x	x		x			x						x
iskola:										x											x
Az olvasó szüleinek/gondviselőjének, jótállójának adatai.																					
apja/jótállója neve:			x			x			x	x	x	x			x		x	x			x
lakcíme:			x			x			x		x	x			x		x				x
foglalkozása:									x			x			x			x			x
munkahelye:			x						x	x	x	x			x		x	x			x
anyja neve:			x			x			x	x	x	x			x		x				x
szül. adatok:			x			x			x	x	x						x	x			
szem.ig.sz.:			x					x			x	x					x				
eltartó neve								x													
eltartó lakcíme:								x													
szem. szám:											x	x									
levelezési cím																					

Jegyzet

Érvényesség 4-5 év színté mindenütt.

Székesfehérvárott az új változatban az olvasónál a személyi szám, a jótállónál az ideiglenes lakás hiányzik - érthető módon.

Pécsett - valószínűleg közösen használt lap. S ha jótálló is kell, akkor a munkahely, foglalkozás rovat az olvasó esetében kitöltetlen marad - feltehetőleg.

A Könyvtárellátó 3 féle olvasói nyilvántartást forgalmaz.

Raktári kéréslap

bizonylat adatelem	B	D	E	G	K 1	K 2	M	N	P	S 1	S 2	S 3	S 4	S 5	S 6	S7	T	V	F	Z	K 3	
rakt. jelzet	x						x	y				x			x,y		x	x				x
szerző	x						x	y				x			x		x					x
cím	x						x	y				x			x		x					x
kiadás helye																						x
kiadás éve																						x
olvasó neve	x						x	x				x			x,y		x	x				x
olvasójegy száma	x						x								y		x	x				x
olv. fogl.							x															
dátum							x	x							x,y		x	x				
folyóirat címe												x			y							
f. i. éve, száma, old. száma												x										
kért dokumentumok								x														
kiadta								x							x,y							
raktár															x							
olv. laccíme																						x
raktári szám								x														

Jegyzet

Amelyik könyvtárban kétféle nyomtatványt is használnak, ott "y"-nal jeleztem a 2 példányt.
A KELLO-s nyomtatvány használható előjegyzéshez és könyvtárközi igény bejelentéshez is.

Kéréslap - előjegyzéshez, könyvtárközi kölcsönzéshez

bizonylat adatelem	B	D	E	G	K 1	K 2	M	N	P	S 1	S 2	S 3	S 4	S 5	S 6	S 7	T	V	F	Z	K 3	
jelzet				x						x					x	x		x				x
dok. típus				x						x												x
szerző				x						x						x		x				x
cím				x						x						x		x				x
kiad. helye				x												x						x
kiad. éve				x						x						x						x
eredeti, másolat, v. egyéb																x						x
olv. neve				x						x	x				x	x		x				x
laccíme				x						x	x				x	x		x				x
olv. jegy sz.				x								x			x	x		x				x
tel.:				x						x	x				x	x						x
a kért mű meddig kéri					x							x			x	x		x				
dátum				x						x	x				x	x		x				
adatok forrása																x						
olv. fogl.												x										

Mennyi? Negyven! Mi negyven?

(Levélféle utódomnak)

Józsikám!

Sajnálom, hogy tervezett megbeszélésünkéből végül is nem lett semmi. Tudod, bizonyos embertípusnál (életkorban vagy egyszerre mindkettőben) vannak szituációk, amikor – másnak megmagyarázhatatlan okból – rövidzárlathoz hasonlóan, egyszerűen képtelen az ember úrrá lenni saját magán. Nem tud elindulni egy olyan megbeszélésre, amelynek semmi tétje nincs és amelyet – a várható reagálásokkal együtt – többször is végiggondolt már. Nem is keresek mentséget arra, hogy az utolsó pillanatban lemondtam a találkozót.

Csak a rend kedvéért ismétlem meg, hogy arra készültünk, hogy a nyugdíjba vonulással kapcsolatosan „négy szemközt” elmondjam mindazt, amit jövőbeli munkádhoz fontosnak tartok.

Időt nyerve (és erőt véve magamon) jelen soraimmal „állom a szavam”, kérek, ne neheztelj érte!

Ha kezvedbe veszed (és miért ne vennéd, hiszen a saját példányomat nyomtam a kezvedbe) az Állami Gorkij Könyvtár eddig megjelent egyetlen évkönyvét, mindjárt az elején értesülhetsz belőle, hogy éppen negyven évvel ezelőtt (erre céloztam az HBO blickfangos kedvcsinálóját aktualizálva), március utolsó napjára kellett azt a bizonyos 56/5-ös törvényerejű rendeletet végrehajtani: a Horizont Könyv- és Zeneműterjesztő Vállalat Gorkij Könyvtárának, a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár szovjet osztályának és a Magyar–Szovjet Társaság orosz nyelvű könyvtárának összehívásával létrehozni az Állami Gorkij Könyvtárat. A történeti hűséghez az is hozzátartozik, hogy 1990-ben mi, az ott dolgozók, úgy határoztunk, hogy a Könyvtár nevét a tevékenységünket jobban tükröző Országos Idegennyelvű Könyvtárrá változtatjuk.

Rövid OIK-os múltad során bizonyára készületlenül ért téged, és nem tudtál mit kezdeni egynémely szakmabeli „te is ott dolgozol?” – kérdésének furcsa felhangjával. Azzal, amelyik hasonló az olyasfajta bennfentes megjegyzéshez, mint „az is békepap volt”, vagy „éveken át a Magyar–Szovjet Társaság gépkocsi-előadója volt”. Nem is lehet mit kezdeni az ilyen eleve védekező pozícióba kényszerítő fölényvel.

Lelegyinthetsz, Józsi: „az öregnek üldözési mániája van!” Ám ha belegondolsz, az évtizedek szélirányváltásait az intézmény alkalmazottjaként végigélőnek ugyancsak kellett kapkodni a fejét, nehogy neki is kijusson az éppen aktuális adok-kapokból. Pedig ő egyszerűen csak a munkáját szerette volna végezni.

Jó, jó! Ami volt, elmúlt! És reméljük, az az idő is, amikor a címkézés még lehetetlenné tudott valakit tenni.

Nos, foglalkozunk inkább az anyaintézménnyel. Érdekes, hogy önkéntelenül is ez a jelzős szóösszetétel kívánczik a tollam végére. Befogadó, gondoskodó,

értelmes munkát adó, (be)osztani tudó lehet-e más, mint anya? Hogy a hölgy már nem kívánatosan friss, huszonéves? De érted a kellemetlent is vállaló, fizikai és szellemi megújódásra kész, szeretnivaló, érett nő. Hány esztendő? Éppen negyven!

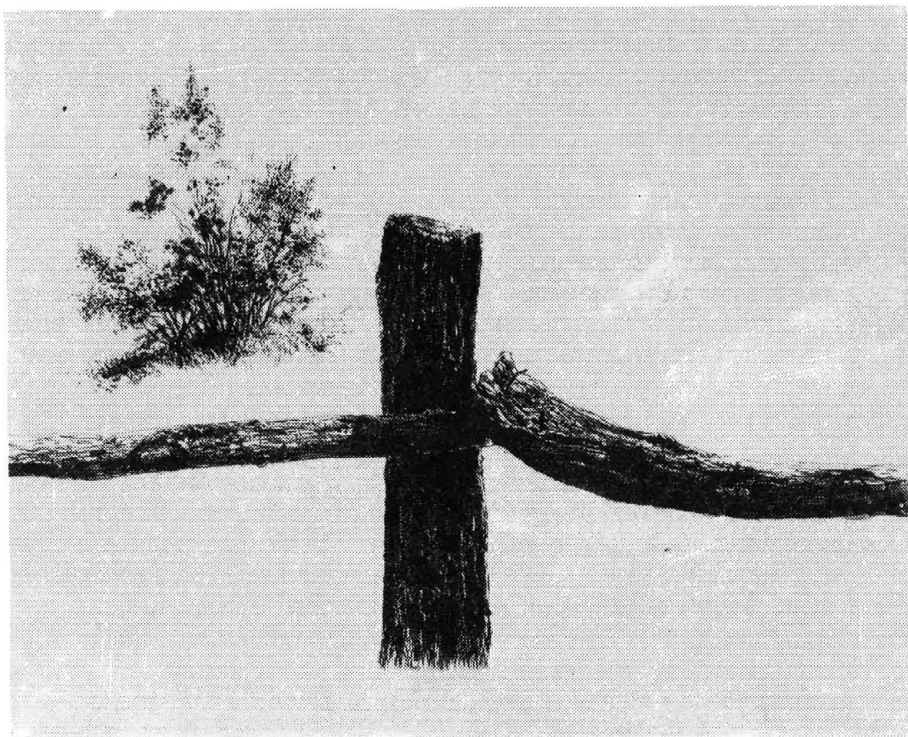
Józsikám, korodnál fogva még nem értheted meg azt az érzést, amely – talán romantikus hevülettel – személyként ragaszkodik ahhoz a bonyolult formációhoz, amelyet általában intézménynek szoktunk nevezni. Hát lehetsz-e közömbös a legszebb éveid színhelye iránt? Gondolhatsz-e másként, mint hálával azokra a kollégákra, akik bevezettek a mesterség fogásaiba, a szakozás árnyalatainak rejtelmeibe? Nem érzed-e valósággal szellemi gyermekeidnek a katalógusokat, amelyeket oly hosszú ideig gondoztál? Lehetetlen, hogy ne lennél személy szerint is büszke azokért a kiadványokért, amelyekben a te munkád is benne van!

A születésnap ünnepség meghitt légkörében ha szót kérsz, kérlek, tolmácsold egy távollevő őszinte jókívánságait, záradékként azzal az óhajjal, hogy szeretnék az ötvenéves évfordulón is együtt lenni majd valamennyiőtökkel.

Ne érezd feszélyezetten magad (nem mindenkit fog el ez az érzés, ha beleolvas egy nem neki szánt vallomásba), hisz – hogy stílszerűek legyünk – Tatjana levele éppen a közlés igényével íródott. Foglalkozz hát a konkrétumokkal inkább. Mivel alapos embernek ismerlek, bizonyos vagyok abban, hogy áttanulmányozod majd a múltadat képező megnyilatkozásainkat a Könyvtári Figyelő és a Könyvtáros húsz évvel ezelőtti évfolyamaiban (és az elő-történetet a már említett évkönyvben). Megnyugodhatsz (!) hogy nincs új a nap alatt; a szűkmarkú költségvetés miatt már akkor is erőnket meghaladó tevékenységre kényszerültünk... Ha küzdök ellene, akkor is nosztalgikus érzés fog el, ha végignézek állományjegyzékeink, gyarapodási jegyzékeink, szakirodalmi informatív kiadványaink során. Mennyi ötlet, mennyi próbálkozás, mennyi fáradozás! A Káemkától átvett ÚJ HANGLEMEZEK-től a „MEGRENDELŐJEGYZÉKEK ÚJ HANGFELVÉTELEKRŐL” öszvérutóvédjéig... Emlékek. Arcok a szakmai egymásratalálás fóruma, a MKE Zenei Szekciójának összejöveteleiről. Eszmecezerék, nekibuzdulások. A zenei-könyvtári munka összefüggéseinek felismerése néhány évvel (az akkor még nem sejtett) katasztrofális eladósodás útján való megindulás után. Egyéni és közös kudarcok. Halottaink: Pethes Iván, Víg Rudi, Újhelyi Ildikó, Némedi Bandi bácsi...

Igazad van, Józsi, mikor félbeszakítasz. Valóban nem valamiféle nyugdíjas-találkozóhoz kell anyagot szolgáltatnom. Mindjárt rátérek a jövőt illető konkrét elképzeléseimre is! Merthogy a volt fásori közgyűjtemény újbóli megnyitására személy szerint én is nagyon készülok.

Józsi, úgy-e te úgy látod, hogy a komolyzene ügye – és vele együtt más kulturális értékek sorsa is – nagy-nagy bizonytalanságban van Magyarországon? Mint annyi sok más nagyszerű elgondolás, Kodály terve is „a magyar zenei szemlélet öntudatra ébresztése a művészi nevelésben csakúgy, mint a közönségnevelésben” (az érdektelenség, vagy az ellenérdek, vagy egyszerűen pusztán az emberi tényezők miatt?) feledésre ítéltetett. Magunkat sem kivéve, remek indokokkal rendelkezünk, hogy ki-ki a maga helyén miért nem támogatja azt, ami után változatlan érdeklődés mutatkozik Távol-Keleten és Nyugaton is. A Végvárakban (Kecskemét, néhány nagyműtű zenei általános iskola) még elszánt küzdelem folyik, ám a XXI. századdal hivatalból foglalkozók már más típusúnak tervezik unokáink

generációját. Mennyire találóan fogalmaz Balassa Sándor: „Az emberek nem születnek érzéketlennek és primitívnek, hanem azzá válnak vagy azzá teszik őket. Az alacsony szellemi szinten élő ember kiszolgáltatottá válik, sorsának nem irányítója, életének nem értője, nem is érdekli az egész. Olcsó termékkel eltömi érzékszerveit. Ekkor már nagyon nehéz a közöny áttörése, az ilyen ember képtelen bárminő erőfeszítésre. Érdeklődésére csak a mennyiségi világ válaszolhat.”

Mit tehetsz? A könyvtári hierarchiában elfoglalt pozíciód következtében valódi döntési helyzetbe legfeljebb tizenéves kocsid volánja mögé kerülhetsz. Hogy ne legyél cinikus, és a tehetetlenség érzése se bénítson meg téged, fogadd meg Petrik Géza szavait: „A munka teljesítésében kell nemcsak lelkünk megnyugvását, hanem életünknek örömeit is megtalálnunk. Az ember legnagyobb öröme a lélek büszkesége, amelyet sohasem az embertársak ítélete, hanem mindig csak az öntudat adhat meg.” Közvitéztként keresd és találd meg a kapcsolatot és a hangot a mindenkori fiatalság legjobbjaival. Foglalkozz az igényes zene által megérintettekkel a fogékonyakat megillető lelkiismeretességgel. Nyitottságukat felhasználva bírd rá őket, hogy további erőfeszítéseket tegyenek a zene ismeretlen területének meghódítására.

A rendelkezésedre álló gyarapítási keretet, amely – a nagy társadalmi elosztórendszerek marakodása közepette – még féléves fizetésed összegét sem éri el, úgy osszad be, hogy (a mai csillagászati kotta- és CD-árak mellett) a legfontosabbakat meg tud vásárolni a zeneműtár számára. Hogy melyek ezek? Barátocskám, ennél mi sem könnyebb! Állj neki a címek gyűjtögetésének, és ha vannak már javaslataid, leülünk és együtt szépen eldöntjük.

Mint egy országos feladatkört ellátó háttér-intézmény zenei gyűjteményének felelős vezetőjének, fel kell tenned magadnak a kérdéseket: kinek a fejével is kell gondolkodnod? Talán a hivatásos muzsikuséval (legyen az alkotó, előadó, hangszerkészítő, zenepedagógus, vagy a pályán még csak elindulóban levő növendék), vagy az általános kulturális eligénytelenedéstől még meg nem rontott „egyszerű zenekedvelőéval? Ne jöjj nekem azzal, hogy erre sem, meg arra sem elegendő a pénz! Szerencsére nem a nulláról kezded, a meglevő állományt kell az újabb igényeknek is megfelelő szintre fejleszteni. Az elmúlt századok (és századunk) mesterségbelileg igényes muzsikáját az oly divatos listák manipulált „top ten”-jeitől az ép érzékű ember igenis képes elkülöníteni. A sokféle dokumentumhoz keresd meg az éppen az iránt érdeklődőket. Többirányú szolgáltatásaid több alkalmat jelentenek az értékek szétsugárzására. Nem hiszem, hogy sokat tévednék, ha azt mondom, hogy legalább tízezer személyt érinthet potenciálisan az igazán jól végzett (és már csak ezért is nélkülözhetetlen) munkád. Vajon hallott-e már mind a zenetárról? Van stratégiád arra nézve, hogy hírt adj magatokról, ha majd újra megnyitjátok a gyűjteményt? Számbavetted egyáltalán, hány, hozzátok kapcsolható (a rokon-intézmény nem pontosan azt fedi, amire most gondolkodok) gyűjtemény létezik? Nem a pontos szám az érdekes, inkább valamiféle szemléletes ábra jár a fejekben, amely bemutatná, mi napjainkban a helyzet e téren kis hazánkban az egyszemélyes szolgáltatóhelyektől kezdve egészen a tudományos szakkönyvtárakig.

És akkor – hadd utaljak vissza a bevezetőben szóba hozott címkézésre – legott anakronisztikussá válna minden aktuálpolitikai felhangú minősítgetés. Bizony mondom neked: a vásári vándorfotóstól kezdve a fotóművészig terjedő teljes foglalkozás-paletta létjogosultságát csak tájékozatlan, vagy frusztrált egyén kérdőjelezheti meg. A „ki a fontosabb” populista nagyhangúsága azonnal lelepleződik az egyenjogú állampolgári mivoltát nemcsak hangsúlyozó, de azt felelősségteljes gondolkodásával és megnyilatkozásaival is hitelessé tevő honfitársaink előtt.

Mert a magad területén – szaktudásod és a rádbízott gyűjtemény révén – igenis nélkülözhetetlen vagy. De éppúgy az a mindenesként szorgoskodó „végvári vitéz” is, aki tudja, hogy a számára megoldhatatlan kérdéssel hozzá fordulóhozad kell küldeni a hiteles válaszáért.

Hogy ezentúl is nélkülözhetetlen maradhass, a te szinteden a szociológiai vizsgálódásokat éppúgy, mint a szűkebben vett szakirodalmat, de az elektronika és a számítógép-technika eredményeit is napra készen kell, hogy ismerjed. Beosztottad transliterálási kérdésekben ki máshoz fordulhatna? Tudod-e, milyen ösztönzőleg hat rá, ha kikéred véleményét egy döntésre váró kérdésben? Tudod-e, igyekszel-e olyan légkört teremteni, amelyben a véleményalkotás nem hátsó gondolatokkal terhes megnyilatkozás-kötelezettség, nem engedélyhez kötött lehetőség, hanem helyes önértékelésünkből, felelős ügyszeretetünkből fakadó, szívesen gyakorolt jog? Próbára tetted-e már empátiakészségedet, a nyitás utáni időkre hogy majd tréningben légy? Ha referenz kérdésnek azt kapod, hogy sorold fel az UNESCO alá tartozó zenei szervezeteket, eszedbe jut-e, hogy a Magyar Zenei Tanács telefonján naprakész adatokkal szolgálnak e témában neked? Érzed-e, vagy legalább tisztában vagy azzal, hogy érezned kellene szakmánk koncentrikusan bővülő köreinek kapcsolódási hiátusait? Tudod-e, mi minden múlik azon,

hogy mihamarabb kialakítsad magadban a Katsányi Sándor által nemrégiben megfogalmazott, a valós elvárásoknak megfelelő „csodakönyvtárost”, aki lépést tartva az információs technika fejlődésével, a menedzser hatékonyságával és határozottságával, humánus elkötelezettséggel, kommunikatív készséggel és szociális érzékenységgel végzi igényekre orientált munkáját?

Ahogy itt összehordtam neked az életbölcseéseket, átvillant az agyamon: hát nekem is természetemmé vált a sokak által megkérdőjelezett nevelői attitűd? Az „iskolamester” pozíciójából befolyásolom az ambícióidat, várva, hogy udvariasságból megvalósítsd a rádoktrojált elképzeléseket? Ha harcba kell bocsátkoznod, biztos, hogy az általam jelzett ponton kell-e az áttörést megkísérelned? Tudom, te is érzed már a személyes felelősséged az ügyért, a mi ügyünkért. A most következő időkre már a stratégia és a taktika kidolgozása is a te feladatod. A pályán a játék élesben megy!

Hónapok kérdése csak – biztatnak a kivitelezők. Aztán jöhet a szakipari munka, a berendezés, a takarítás és a visszaköltözés! Gondoltad-e Józsi, amikor '94 októberében a fasorban az utolsó banánosdobozokat raktad meg kottával, hogy a tetszhalotti állapot ennyi ideig tart majd? Aki csak egy kicsit is ért szakmánkhöz, az tudja, hogy azóta egyetlen percnyi lazsálást sem engedélyeztünk – nem is engedélyezhettünk volna – magunknak. Számítógépre vittük a kottaállomány leltári nyilvántartását, állományellenőrzést végeztünk, analitikusan feldolgoztuk teljes CD-állományunkat, rendbetettük katalógusainkat, folyamatosan szerkesztettük az ÚJ HANGFELVÉTELEK-et.

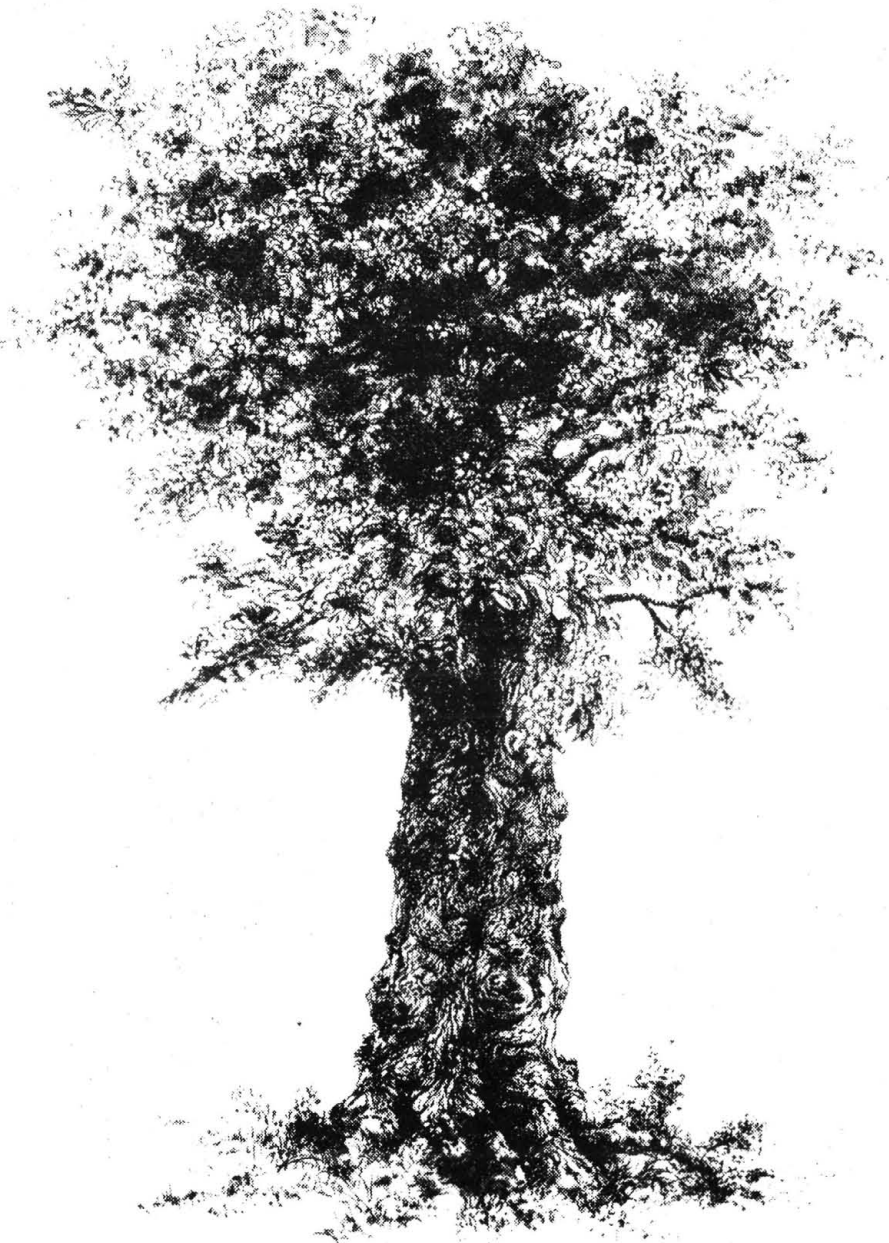
Hogy hátra van még az új szolgálati terek birtokba vétele? Józsikám! Az, hogy ötven éves elmúltam, amikor lakástulajdonosnak mondhattam magam, nem tudom, szolgálhat-e bárkinek akár vigasztalásul, akár biztatásul? Lehet, hogy földhözragadt kijelentésnek minősíted, de számomra feltétlenül igaz, hogy nincs szebb dolog, mint mindennek megtalálni a maga helyét. „Vén megszállott” – dörmögöd, ám most én legyintek rád, és már tervezetek is tovább. Javíthatatlan optimistaként idézem neked az általad is ismert Hollós Máté emelkedett hangú vallomását, amely – ha nem is közvetlenül – de mégis valamiképpen rólunk szól: „Kis ország magát nagyvárosnak kikiáltó szívében egy parányi alapterületű helyen vagyunk, amely prizmaként működik. Megannyi kristályán át idecsillog sok-ezer év ördögűző, táncba hívó, lelket mozdító, gyönyörködtető zenéje.”

Maradékaltan jó érzéssel emlékezem most – igaz, az öregfiúk csapatának tagjaként – a négy évtized különböző momentumaira. „Ha mindig a felkelő Napot váránánk, hosszú időt töltenénk reménytelen sötétségben, vagy ha mindig a lemenő Napot búcsúztatnánk, zavarna a fény. Aki azon bánkodik, ami elmúlt, az behunyja a szemét arra, ami van”. Különös aktualitást nyerne most egy kiskunsgói tanyán talajukat vesztett fiatalokat maga köré gyűjtő láma szavai.

Jómagam pedig (Saint-Exupéry kis rókájához hasonlóan) előre örülök annak, hogy majd együtt örülhetünk, ami még külön öröm forrása is. A „spontán boldogság” nem születik meg magától. Neked is, nekem is, mindannyiunknak még sok elvégeznivalónk van addig.

Józsikám, ha gondolod, hívj fel! Mennyi? Ha összeadod a telefonom hívószámait, eggyel több, mint negyven.

Gyimes Ferenc

A könyvtári koordinációról

Nehéz anyagi helyzetben vannak a könyvtárak. Ilyen vészhelyzetben minden könyvtárvezetőnek, könyvtárosnak az a kötelessége, hogy újragondolja a könyvtár alapfeladatát, a megvalósítandó céljait és azoknak a tevékenységeknek a körét, amelyeket minden körülmények között fenntartanak, mert a használók igénylik őket. Erre a változó társadalmi, gazdasági, szociális körülmények is kényszerítik a könyvtárakat. Elodázhatatlan feladat, hogy megfogalmazzák alapfeladataikat, meghatározzák, hogy milyen tevékenységeket kell fenntartaniuk. Ezek ugyanis azok a feladatok, amelyeket az államháztartási reform elképzelései szerint az állam – az önkormányzat – finanszíroz.

Ehhez a munkához szükséges, hogy a könyvtárnak legyen elemzési stratégiákon alapuló terve, tudja, hogy a csökkentésnek hol kell határt szabnia, tudja, hogy az átszervezésnek milyen célt kell szolgálnia. Ez felelősségteljes, sok munkával és esetenként érdeksértésekkel járó tevékenység. Csapatmunkaként kell megoldani, mindenkit belevonni az elképzelésekbe, mindenkivel érzékeltetni, hogy a közös túlélési stratégia részesei.

Nagy feladat előtt áll a Nemzeti Könyvtár. Egy több évtizede kialakult gyakorlatot kell megvizsgálnia, azt ugyanis, hogy azon feladatok egy részét, amely a Könyvtártudományi és Módszertani Központ elnevezésű főosztályán volt, megtartsa-e vagy megszüntesse? Nem könnyű rá a válasz. Tényeket kell számba venni, azt ugyanis, hogy egy-egy feladat – tevékenység – megszüntetése vagy megtartása mit jelent az intézmény alapfeladata szempontjából, mit igényelnek a könyvtárak a nemzeti könyvtártól.

A megszüntetendő tevékenységek között szerepel a koordináció is. A koordináció megtartása vagy megszüntetése a nemzeti könyvtár központi szerepkörét érinti. A könyvtári koordináció ugyanis a nemzeti könyvtár feladata, ha a könyvtár vállalja a könyvtári központi szerepkört. Érdekes megjegyeznünk, hogy azokban a skandináv országokban, amelyekben külön könyvtári központok foglalkoznak az ország könyvtárainak ügyeivel, a nemzeti könyvtárak az utóbbi időben határozták el, hogy erősítik a könyvtárak, elsősorban a közművelődési könyvtárak körében a koordinatív szerepkörüket.

Mi a koordináció?

Roosevelt elnök számára 1937-ben két jeles szakember, az angol Lyndell Urwick és az amerikai Luther Gulick átfogó tanulmányt készített arról, hogy miképpen kell korszerűsíteni a kormányzati feladatokat. A megvalósítandó tevékenységekből alkották a POSDCORB mozaikszót. Ennek feloldása a következő:

P (planning) = az a tervezési folyamat, amely meghatározza, hogy mit kell elérni, és a módszerek, amelyeket ehhez alkalmazni kell.

O (organizing) = a meghatározott cél érdekében dolgozó szervezet.

S (staffing) = a célok megvalósításához szükséges emberi feltételek összessége.

D (directing) = irányítás, amely a folyamatos döntéshozatalt, a speciális és általános utasításokat, rendelkezéseket foglalja magába.

C (coordinating) = a cél megvalósítása szempontjából fontos különböző feladatok összehangolása.

R (reporting) = a végrehajtásért felelősök folyamatos tájékoztatása feljegyzések, kutatások segítségével és folyamatos ellenőrzéssel.

B (budgeting) = a tervezés pénzügyi részével, elszámolásával és ellenőrzésével összefüggő tevékenységek.

Mint látható, a sorrendben az ötödik a koordináció.

A koordináció mindenféle bonyolultabb szervezet irányításának egyik alap-eleme. A felhasználóbarát könyvtárügy ma már nem egymás mellett létező független könyvtárak összessége, hanem együttműködő, egymást kiegészítő, szolgáltató egységek szervezete. Ennek hatékony működése koordináció nélkül elképzelhetetlen.

A koordináció a hatékonyság eszköze.

- A koordináció feltételei
- A szervezeti egységek közös, kölcsönös érdekeltsége és együttműködési szándéka. A stratégiai célkitűzések, a prioritások világos megfogalmazása, a rövid és hosszútávú tervek kialakítása. Természetesen a koordinálás végzéséhez jól működő intézményesített szervezet kell.
- A koordináció eszközei

Korszerű ismereteket tartalmazó tanulmányok, elemzések, javaslatok. Együttműködési megállapodások különböző egységek között, átfogó és résztermékben. A pénzügyi eszközök biztosítása, illetve megszerzésének szervezett keretei. Koordináció elképzelhetetlen szakértő, nyelvismerettel rendelkező embergárda nélkül, amely széleskörű személyi kapcsolatokkal és tapasztalatokkal rendelkezik.

- A koordináció tartalmi kérdései

A felhasználói igények összevetése a szolgáltatásokkal, a könyvtárak állományi, technikai és személyi lehetőségeivel, a számítógépes rendszerek és módszerek közelítése, a kiküszöbölhető párhuzamosságok, felesleges szolgáltatások, gyarapítási hiányosságok felderítése, az ország dokumentumvagyonának országos hasznosítása, ideértve a kis szakkönyvtárak és speciális gyűjtemények nyilvántartását, a központi és a regionális tárolókönyvtárak és a BLDSC mintájának hasznosítási lehetőségeinek számbavétele, a kutatásfejlesztés összehangolása, jogszabályok előkészítése, fejlesztési tervek koordinálása, szabványosítási kérdések, ingyenesség, térítés, finanszírozás.

Lehet úgy dönteni, hogy a koordináció ne a Széchényi Könyvtárban legyen – akkor a könyvtár lemond azokról a különböző dokumentumokban megfogalmazott feladatairól, arról, hogy a hazai könyvtárak koordinációs központja.

Irodalom:

1. *Handbook of Cooperation Library*, 1991. Gower. Aldershot
2. Robert D. Stueart–Barbara B. Moran: *Library and Information Center Management*. 1993. Libraries. Unlimited, Inc. Englewood, Colorado. 4. ed.
3. Koren, Johan: *Nordic national libraries and public libraries – SPLQ 1995*. 2 no. 12–14 p.

Skaliczki Judit

Egy hasonmás-sorozatról: A magyar pedagógiai gondolkodás klasszikusai

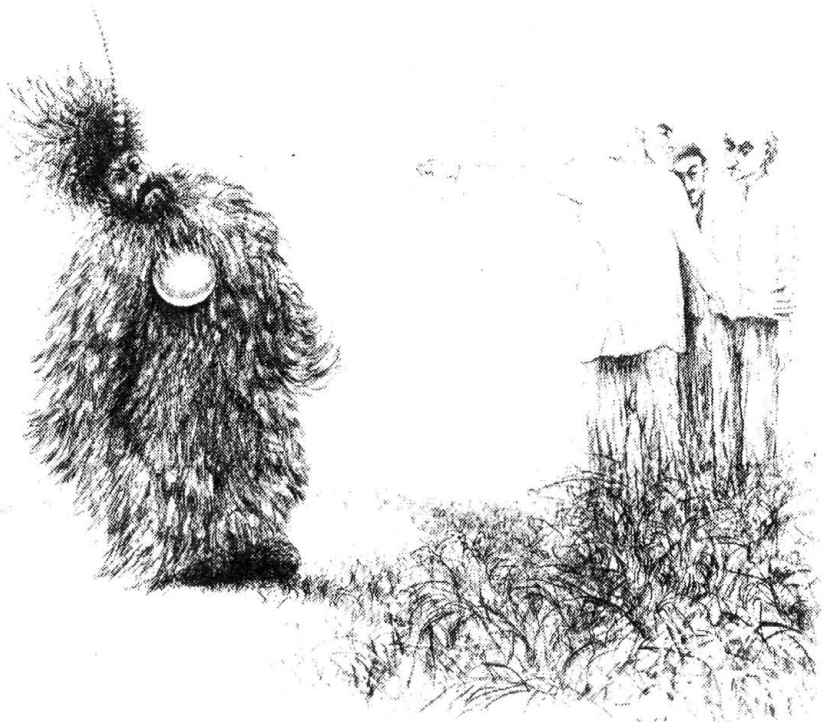
Az Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum – írásban is rögzített kötelezettségeinek, feladatvállalásainak megfelelően, tehát korántsem meglepő módon – gazdag kiadói tevékenységet is folytat. Nem mondhatni, hogy kiadványai, a szakkörökön túl, különösebb visszhangot váltottak volna ki. Még csak azt sem, hogy lényegében, strukturálisan is eltérne e kiadói tevékenység más nagyobb könyvtárak kiadványozási gyakorlatától: bibliográfiák, a könyvtár működésével szorosan összefüggő munkák, olyanféle szakművek, amelyek a könyvtári élet melléktermékeiként (és így a szakma periferiális dokumentumaiként) foghatók fel stb. Talán nem véletlen, hogy az egyébként meglehetősen alacsony árú kiadványok egy tekintélyes részét a könyvtárban leszállított áron is meg lehet vásárolni, hogy különböző (no persze, nem éppen nagyszámú) boltban szintén az eredetinel olcsóbban juthat hozzá az e boltok „reszlijében” kutakodó. Mindezt nem rosszállóan mondjuk, távol áll tőlünk minden irónia is. Úgy tűnik – könyvtárak sokaságának példái bizonyíthatják – ez a természetes, normális állapot. Hogy miért az, hogy jó-e, hogy az, hogy lehetne-e, egyáltalán kellene-e változtatni ezen a helyzeten, szinte sorsszerű állapoton, alapos megtárgyalás tárgya kellene legyen. (Reméljük, lesz is.) Ezúttal azonban nem ezzel kívánnánk foglalkozni. Éppen ellenkezőleg. Egy kivételt, egy igen jelentős kivételt mutatnánk be. Nem a tanulság okából-céljából. Nem azért, hogy rámutathassunk: lám, így is lehet. Hisz nem lehet így (is). Éppen azért van szó kivételről. E kivétel nem példa, nem modell, nem minta mások számára. Egyszerűen olyan kivétel, aminek önértéke van. Méghozzá hatalmas.

A magyar pedagógiai gondolkodás klasszikusai című sorozatról van szó. A sorozatot 1994-ben indította útjára az OPKM, a hasonmás kötetek (gondos, igen alapos tudománytörténeti és filológiai utószavakkal) szerény, de ízléses külsővel, azonos formátumban láttak és látnak még egy ideig napvilágot, címlapjukon a kisded emblémával: 1000 éves a magyar iskola. Vélhetnénk, afféle jubileumi kiadványsorozatról van szó, és persze igazunk is lenne. Csakhogy e jubileumi sorozat miben sem hasonlít a – fölöttébb elterjedt – műfaj más darabjaihoz. Ha analógiát keresnénk e sorozathoz, legfeljebb olyan – nagyjából régtől abbamaradt – nagyteknélyű sorozatokra utalhatnánk, mint az Akadémiai Kiadó *Filozófiai Írók Tára*, a Gondolat *Gondolkodók*, a Századvég – Osiris társadalomtudományi klasszikus-sorozatai. Akár kitehetnénk a stb-t is, de nem nagyon lenne illendő. Nemigen beszélhetnénk sok hasonló kiadói vállalkozásról. Az OPKM sorozata ugyanis valóban klasszikusokat nyújt köteteiben, ráadásul nagyjából elfelejtett, megrágalmazott, a tudománytörténetből kiiktatott klasszikusokat. Lehet, a sorozat szerkesztőjének, gondozóinak, kiadójának célkitűzései szerényebbek voltak, mint ami végülis megvalósult. Lehet, úgy gondolta, gondolták,

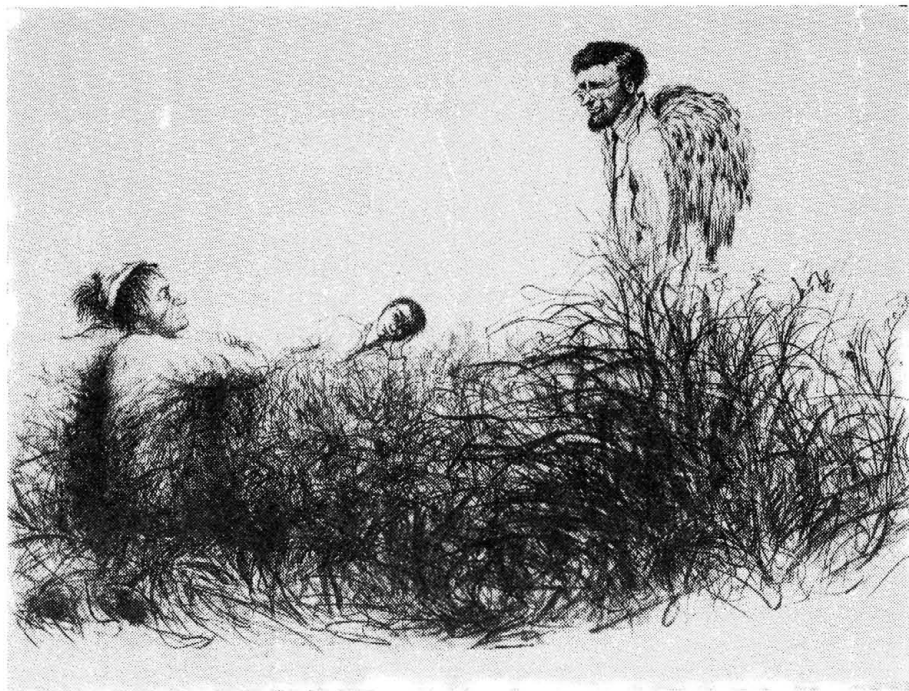

hogy a sok-sok szocialista, dialektikus materialista, marxista-leninista didaktika, nevelélmélet, pedagógiai szakkönyv, monográfia, kézikönyv hirtelen-váratlan hitelvesztése után, az új nagy összefoglalások megszületéséig célszerű és hasznos az egyszer már bevált régiekhez, a szakmai folytonosság, a szakmai tradíció megszakítása előttiékhöz, a két világháború között megjelent (esetleg még korábbi) nagyokhoz fordulni, legalábbis egyelőre. Igazuk is lehetett ebben az elgondolásban. A nevenincs „szintézisek” helyett, azok immár üdvös hiányában jó, ha a szakember is, a pedagógus is, a szakma iránt valamiképp érdeklődő is valami megbízhatót, valószínűleg túlhaladottat, ám hic et nunc mégiscsak használhatót kap a kezébe.

Ha csak ennyiről lenne szó, persze akkor is üdvözölni kellene a sorozatot. Dehát nem erről, nem ennyiről van szó. Mondjuk már ki, bármennyire félünk is a nagy szavaktól, hogy hát akkor miről. Úgy véljük, két dologról. Egyrészt a pedagógiai tudomány tragikus következményekkel járt belső folyamatosságának újratereemtéséről. Arról, hogy – e sorozat jóvoltából – megint csak van „nagy tradíció”, amihez kapcsolódni lehet, ami alapja, bázisa, kiindulópontja minden kutatásnak, reflexiónak, alkotó munkának. Valahogy abban az értelemben, ahogy – megint csak egy folytonosság újjáteremtését jelentve – a sok-sok álfilozófus után megint kézbevehetőek lettek, lehettek az európai gondolkodás nagymesterei. Ahogy, ezzel teljesen analóg módon, ismét olvashatókká váltak a magyar irodalom történeti és szerves rendjéből kiiktatott költők, írók (több hullámban is). Másrészt, és ez talán még nagyobb jelentőségű dolog, a sorozat valóban klasszikusokat kínál. Nem a szó általánosan használt tudománytörténeti értel-

mében. Nem úgy, hogy az adott szerzők és művek saját koruk lehető optimumát nyújtva olyasmit adtak, olyasmit képviseltek, aminek megvan a történelmi jelentősége, ami beépült a további kutatásokba. Hanem úgy, abban az értelemben, ahogy mondjuk, Habermas beszél a szociológia klasszikusairól (Weberről, Mead-ról, Parkinsonról, másokról), azokról, akiknek ma is közvetlen mondandója van számunkra, akik – láthatatlanul is – résztvesznek vitáinkban, akik leadják voksukat, és szavukat nem lehet hallatlanra venni. Nos ilyenek, pedagógiai vonatkozásban, a sorozat szerzői. Persze nem azonos mértékben, nem egészen azonos módon. Az ez ideig megjelent hat kötet szerzőinek többsége azonban kétségkívül klasszikus, a szó legmagasabb értelmében. Weszely Ödön, Fináczy Ernő (két könyvvel is szerepel, Didaktikájával és Elméleti pedagógiájával), valamint Prohászka Lajos európai szintű és rangú nagyságok. Imre Sándor formátuma ugyan kétségtelen, de műve, a Neveléstan, inkább gyakorlati jellegű, közvetítő indíttatású. Közvetít egyrészt a konzervatív (és elméletileg kétségkívül igényesebb, filozófiailag hasonlíthatatlanul mélyebb és eredetibb) nagyok, valamint a pszichológiailag érzékenyebb, szociológiailag fogékonyabb, a dernier cri vonzását szívesen követő ún. új, vagy reformpedagógia között is, a teoretikus és a gyakorlati pedagógiatudományi koncepciók között is. Kitűnő bevezető a klasszikusokhoz, ám maga mégsem (igazán) az. Egészen sajátos helyzete van Tettamanti Béla könyvének. A derék és derekas szerző nem saját eredményeit nyújtja, hanem egy igazi klasszikus „rendszerét” foglalja össze, ismerteti. Schneller István, akinek terjedelmes életművéből valóban lehetetlen lett volna egy vagy két – formátumát méltón reprezentáló művet kiadni – az igazi nagyokhoz tartozik, és, ha

más mód nem akadt (márpedig nem akadhatott), akkor a leghelyesebb valóban az volt, hogy egy hű tanítvány ugyan nem konzseniális, mégis hiteles összefoglalása álljon az eredeti művek helyett. (Régen ez a típusú klasszikus-kiadás nagy becsben állott: Spencert, de akár Platónt is sokan ismerték meg ilyen Tettaman-ti-féle „tükrökből”, e munkák közül néhány ma is nagy becsületnek örvend. Pl. Nestléé vagy Ross-é azóta sem felülmúlt teljesítmény.)

A sorozat legigazibb hozadéka azonban Weszely, Fináczy és Prohászka műveinek kiadása (és ilyennek ígérkezik a további kötetek közül Várkonyi D. Hildebrandé vagy Kiss Árpádé is.) Miért? Mindenekelőtt azért, mert e nagyok nem a pedagógiai szakirodalom korábbi nagy műveiből merítettek, nem azokat „fejlesztették”, gondolták tovább. Tudományuk sajátos jellegéhez illően kívülről vettek indíttatást. Elsősorban és mindenekelőtt a filozófiától. Ősi közhely, hogy a filozófia, kivált a szellemfilozófia, az értékfilozófia, a kultúrfilozófia pedagógiailag erősen „fertőzőkeny”. Nemcsak abban az értelemben igaz ez, hogy nagy filozófusok gyanúsán sűrűn álltak elő maguk is pedagógiai művekkel, és éppen nem csak, mint életművük melléktermékeivel (a legnagyobb példa persze Herbart, de Dilthey is hatalmas pedagógiát hagyott hátra, Spranger is, Litt is, a magyarok közül Schütz Antal, Kornis és mások is), hanem abban az értelemben, hogy a nagy filozófiából valamiképp „következik”, valamiképp kialakul egy pedagógiai rendszer is. Persze nem magától, újabban pedig aligha a filozófusok saját munkája révén. A pedagógia tudományának nagyjai kell hogy „áttegyék” a nagy filozófia tanításait a pedagógia nyelvére, ők kell, hogy lefordítsák mintegy a filozófiát pedagógiára. Éppen nem másodlagos, csekély kreativitást igénylő

munka ez. Interpretáció is persze, de jóval több is annál. Eredeti alkotás, nem kevésbé az, mint bármely tudományban lehetséges az ilyesmi. Ahogy Wesszely Ödön ismeri és érti Kantot (mert elsősorban rá épül Bevezetés a neveléstudományba című nagy műve), annak legfeljebb a neokantiánus iskola legnagyobbjainál kereshetünk analógiát. Ráadásul ez a Kant-értés számos vonatkozásban jobb és mélyebb, mint a marburgiaké valaha is volt, (tán Natorp munkáit kivéve), és időben is együtemű a badeniek második hullámáéval. Fináczy Herbarthoz nyúl vissza, megtisztítva annak munkáit a herbartiánusok légióinak rátelepült, az eredetit szinte teljesen elfedő hozadékától, ante datum dekonstrukciót hajtva végre, a szó igazi, Derrida-i értelmében. Prohászka pedig korántsem csak Spranger (és halványabban a régi Litt) tanítványa, hanem tán sokkal inkább azé, akihez Spranger is, Litt is – Dilthey-en keresztül – viszonyult. Hegelé. Még hozzá nem a reflexiók fogalmak szellemdialektikáját kialakító Hegelé, hanem azé, akit csak a nyolcvanas években fedezett fel újra a nagy kanadai, Taylor.

Akárhová nyúl e nagyok munkáiban az érdeklődő, újat, sok mait anticipáló, megiepoően eredeti gondolatot lel bennük. És persze sok korhoz kötött kacatot is (még a legkorszerűbb Prohászkanál is). Szövegeiket azonban, mint a klasszikus szövegeket általában, nem lehet megtráálni. Organikus egészek azok, és csak egészükből érthetők meg, csak egészükből kapható meg az, ami ma is érvényes, ma is elmozdító, ma is reflexióra csábító.

És e vonásuk az, ami miatt nemcsak őket megérteni fontos, de példájukat mintegy követni is. A ma pedagógiája nyilván csak akkor válhat egyenrangúvá a régiekkel, ha úgy nyúl majd Heideggerhez, Gadamerhez, Derridához, a mai nagyokhoz (pl. a nyelvfilozófia Austin, Searle, Heintel-féle óriásaihoz), ahogy e régiek Kanthoz, Hegelhez, Herbarthoz. Mindennek persze vannak, hogyne lennének, könyvtári, elsősorban állományalakítási konzekvenciái is. Mert lehet ugyan, hogy egy másik könyvtár a saját szakterületén lelhetne ugyanolyan nagyságrendű klasszikusokat, mint az OPKM a magáén, ám ki javallhat ma könyvtárnak igényes klasszikus-kiadási programot. Azt azonban megteheti minden könyvtár, hogy állományalakításában nem a tucatárura (ezúttal a tudományos tucatárura gondolunk) koncentrál, hanem épp ellenkezőleg. A mindig érvényes klasszikusokra (a különböző diszciplínák Wesszelyeire, Fináczyaira, Prohászkaíra), illetőleg azokra a maiakra, akiknek értése, kreatív elsajátítása az új klasszikusok születésének sine qua non-ja. Ehhez persze a könyvtárosnak, az állományalakítónak legalább annyira illik ismernie az épp aktuális trendeket (pl. a kései Litt oly sokfelé sugárzó újrafelfedezését, a hasonló jelenségek tucatjait), mint annak a múlt század derekán élt kecskeméti kaszinói könyvtárosnak, aki szinte kizárólag a legnagyobb akkor élő angol, francia és német nagyok munkáit gyűjtötte össze könyvtárában (ma is megtekinthető a hagyaték – bámulkodás céljából akár – a Kecskeméti Megyei Könyvtárban). Az OPKM nagyszerű sorozata tán ilyesmihez is kedvet csinálhat.

Vajda Kornél

Felhasználóképzés a felsőoktatási intézmények könyvtáraiban

– egy angliai példa tükrében

A felhasználóképzés napjaink könyvtári gyakorlatában még nem kap megfelelő hangsúlyt. Sok főiskolás és egyetemista bizonytalanodik el, ha tanulmányaihoz könyvtárhasználatra van szüksége. Ezt a helyzetet tovább fokozza az az egyébként örvendetes tény, hogy egyre több felsőoktatási könyvtárunkban került ill. kerül sor valamilyen integrált könyvtári rendszer bevezetésére. Azok a hallgatók, akik a hagyományos katalógusok használatával szemben is bizalmatlanok voltak, vonakodva használták a könyvtárat, valószínűleg az OPAC megjelenését sem fogják osztatlan lelkesedéssel fogadni. Ha elvonatkoztatunk a hallgatók közérzetétől, még akkor is van legalább egy nyomós ok, ami a felhasználóképzés mellett szól. A felsőfokú képzésből kikerült szakembereknek rendelkezniük kell azokkal a készségekkel, képességekkel, amelyek az önálló tudományos, kutató munkához szükségesek. Ezek megszerzése pedig elképzelhetetlen tudatos könyvtárhasználat nélkül.

Milyen feladatokat tekinthetünk a felhasználóképzés körébe tartozónak?

- A könyvtár által nyújtott szolgáltatások megismertetését
- A speciális szolgáltatások bemutatását

- Az adatbázisok működésének vázolását
- A különböző témákban történő keresés technikájának begyakoroltatását
- Speciális készségek, képességek ki-fejlesztésének elősegítését az eltérő információs források használatához

Nem lehet természetesen figyelmen kívül hagyni az adott könyvtár lehetőségeit, ill. azt az igényt, hogy más könyvtárakra vonatkozó ismereteket is elsajátíthassanak a hallgatók. A felhasználóképzés megfelelő technikai és személyi feltételek meglétét feltételezi.

Egy angliai példa

A használóképzés a nyugat-európai könyvtárakban is csak az utóbbi években került ismét reflektorfénybe. Az angliai Leicesterben a De Monfort University-n folyó felhasználóképzés is csak az utóbbi 5-6 évben kapott újabb lendületet. Az egyetem 25 ezer hallgatójának könyvtári ellátásáról a Központi Könyvtár 70 főállású könyvtárosa gondoskodik. A felhasználóképzést 3 főállású könyvtáros koordinálja évi 150 óra munkaidőben.

A kurzus felépítése

Minden hallgatónak az első évben kötelező részt vennie a felhasználó-

képzésben. Tantárgyai sorába fel kell vennie a Könyvtári bevezetést. Ez a kurzus elején kb. heti 5 óra leterhelést jelent órarendszerű órákon, majd ez fokozatosan csökken. A kurzus elején a hallgatók nagycsoportos formában beszélgetnek, videó segítségével megismerik a könyvtárat. A későbbiekben kisebb csoportokban folytatják a munkát, ahol az írásos könyvtári ismertető segítségével dolgoznak a könyvtáros felügyelete alatt. Ez a két fázis csak néhány hétig tart, majd a képzés nem órarendszerű, egyéni képzés formájában folyik tovább, ahol már minden hallgató egyéni tempóban tanul az oktatócsomag segítségével.

A tananyag és az oktatócsomag

A tananyag az általános könyvtárismertetéstől eltekintve gyakran változik. A képzésért felelős könyvtárosok mindig az egyes tanszékekkel megbeszélve állítják össze a tananyagot. Az utóbbi időben nagy hangsúlyt fektetnek az OPAC-ok megismertetésére és a multimédiára.

Az oktatócsomag legfontosabb eleme a munkatankönyv. A legutolsó változat Sue Robinson munkája. (Library induction / Sue Robinson. – De Monfort University, 1995.) Ez a munkatankönyv erőteljesen az OPAC ismertetésére épít. Ezen keresztül mutatja be a könyvtári munkafolyamatokat, szolgáltatásokat. Rövid bevezetőjében a szerző biztosítja a hallgatót arról, hogy a munkafüzet áttanulmányozása után képes lesz a könyvtárban tájékozódni; felismeri az OPAC használatának jelentőségét ill. használja majd az OPAC-ot releváns anyagok kereséséhez; felismeri a könyvtár által

nyújtott lehetőségek, szolgáltatások jelentőségét.

Valamennyi fejezet rövid ismertetést, praktikus tudnivalókat, (pl.: hol található a könyvtárban az OPAC terminálok) és sok hallgatói feladatot tartalmaz.

Minden kurzus után egy értékelő lap segítségével kéri a hallgatók véleményét a munkafüzetéről, hogy ezeket az észrevételeket a későbbiekben hasznosíthassák. Már tervezik a munkatankönyv multimédiás változatát is a hagyományos, nyomtatott forma további megléte mellett.

Nemcsak a munkafüzetéről kérnek hallgatói visszajelzéseket, hanem a kurzus egészéről is. A következő kérdések megválaszolására kéri a hallgatókat:

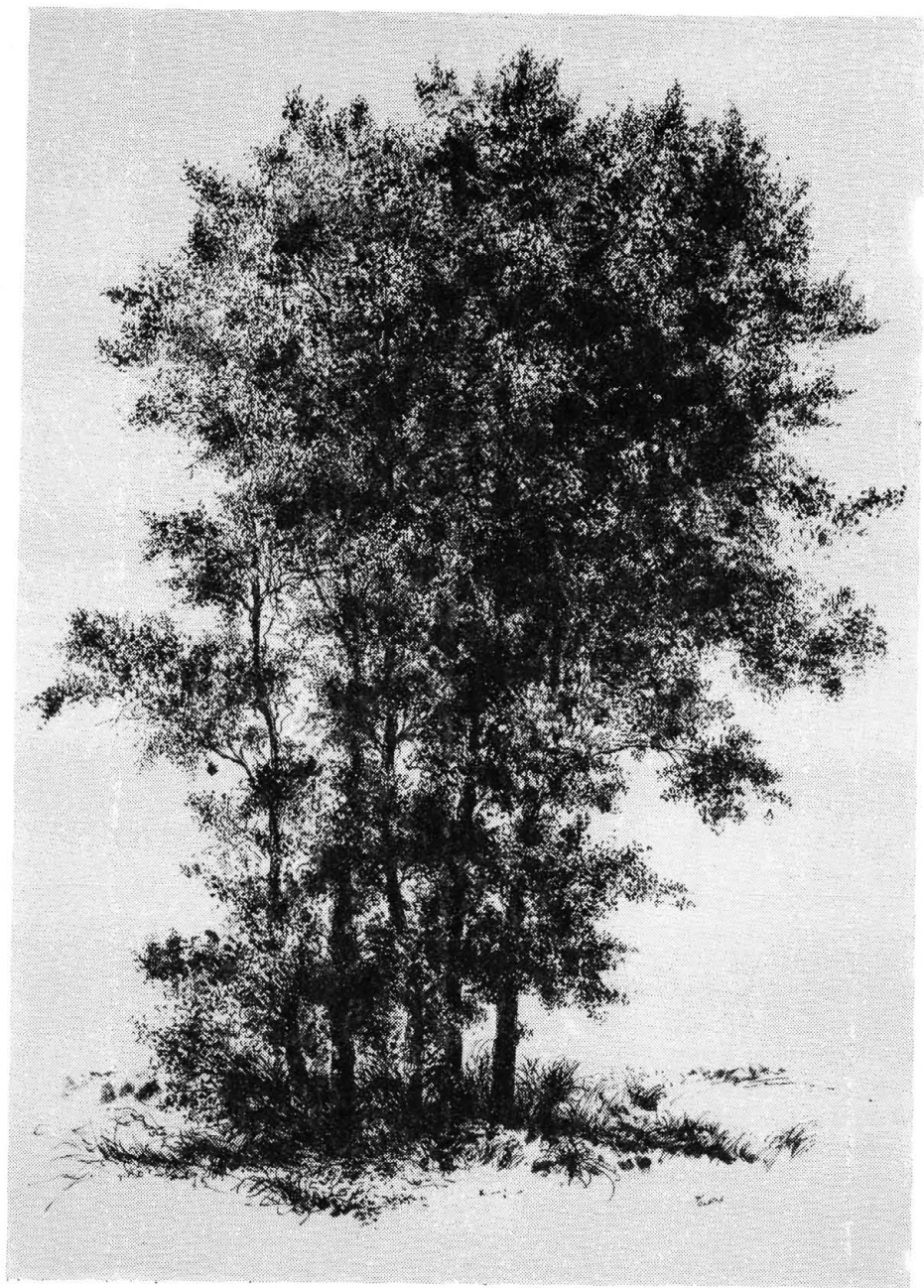
- Mit tudott a kurzus előtt a könyvtárhasználatról, mit tud az elvégzése után?
- Miben lett a legbiztosabb?
- Mire lenne még szüksége?

A hallgatói visszajelzések alapján a képzés erősségének az önálló ütemezés lehetőségét, a jól használható munkafüzetet tartják és azt a lehetőséget, hogy bármilyen szinten álló hallgató aktívan bekapcsolódhat és részt vehet a kurzuson.

Érdekes módon a képzés hátrányaként a még újszerű, kötetlen tanulási formát és a kurzus hosszúságát említette a részt vevő hallgatók egy része.

Az angliai példa bemutatását gondolatébresztőnek szántam. Reményeim szerint nem túlságosan távoli jövőben a hazai felsőoktatási könyvtárakban is megteremtődik a felhasználóképzés anyagi és személyi feltétele, és általánossá válik a gyakorlatban.

Eszenyiné Borbély Mária

Olvasásra vezérlő kalauz

Milyen irodalmi értéket kapnak a gazdasszonyok?

Máig emlékszem Móra Ferenc sziporkázóan szellemes kis novellájára, melyben inasiskolái kalandját mesélte el, s mely szerint „negyven inasgyereknek az Ezeregy éjszakát adta elő heti egy órában” a kalcinált szóda helyett. Azóta számtalan nagyszerű és egyedül üdvözítő módszert találtak ki az olvasás megtanítására, az eredmény mégis lesújtó. Nemcsak hogy nem tudnak, de nem is szeretnek olvasni a gyerekek, egyre riasztóbb statisztikákat kapunk az értő szövegolvasásról és a gyermekkönyvtárak látogatottságáról. Több kutató hangsúlyozza, hogy nagy a szakadék a tanított és az olvasott (preferált) művek között, különösen a szakmunkástanulók körében.

A nemrég elfogadott Nemzeti Alaptanterv szerint az irodalomtanítás egyik célkitűzése „az olvasási kedv felébresztése és megerősítése”, az, hogy érdeklődést keltsen az értékes művek iránt. Nos, megpróbáltam én is ezt tenni, valamiféle Móra Ferenc-i huszárvágással.

Iskolánk a „Gazdasszonyképző Mezőgazdasági Szakiskola” nevet viseli, ide olyan lányok jelentkeznek a 8. osztály után, akiket kettes-hármas átlaguk miatt nem vettek fel semmilyen más középiskolába. Szóval, nem az Eötvös-féle ismétlő iskola, nem is alternatív, de éppúgy zsákutca, mert a kétéves képzés után semmire sem jogosító „okleveles gazdasszony”-i címet kapnak. Az iskola célja, hogy saját háztartásuk, gazdaságuk, netán panziójuk tudatos vezetésére tanítsa meg a lányokat. Ezért az ismeretanyag jelentős részét – főként gyakorlati, kisebb mértékben elméleti – szaktárgyak teszik ki, mint főzés, szabás-varrás, kézimunka, táplálkozás-élettan, csecsemőápolás és egészségügyi ismeretek, növény- és kisállatgondozás, idegenforgalom. A közismereti tárgyak is ennek a célkitűzésnek vannak alárendelve, nevük is erre utal: a matematika „gazdaságossági számítások” névre hallgat, a történelem helyett állampolgári ismereteket, magyar helyett „anyanyelv és kommunikáció”-t tanulnak. Természetesen ezekre a tantárgyakra heti 1-2 óra jut, éppúgy, mint a testnevelésre és a német nyelvre. Mindenképpen más tehát a megközelítési mód, mint a többi középiskolában; a lányok többsége ugyanis a két év alatt megkomolyodik annyira, hogy szakmát adó középiskolában szeretne továbbtanulni.

Az alaphelyzet tehát adott: heti két óra alatt kell kedvet csinálni az irodalom és az anyanyelv szépségeihez 30-32 olyan lánynak, akik fele-harmada legalább egyszer bukkott az általános iskolában, akik peremkerületekből vagy a közeli falvakból járnak be, és jelenleg legfőbb gondjuk, hogy az „ügyeletes” fiúval megkezdjék-e a szexuális életet vagy ne. Ha egyáltalán hajlandók könyvet a kezükbe venni szórakozás céljából, legfeljebb a szírupos történetek meg a krimi, több esetben a horror érdekli őket.

Az irodalom erkölcsi és viselkedési normák tárháza is, az igazi értékeknek mindig személyiségformáló hatásuk van, az igazi írónak mindig van üzenete a következő nemzedék számára. Ezt az üzenetet szeretném megértetni lányaimmal, felismertetni velük az ember és az irodalom kapcsolatát, az irodalom semmihez sem fogható erkölcsi erejét. Céлом, hogy a leendő anyák legalább híradást kapjanak a gyermek- és ifjúsági irodalom értékeiről – amelyek addig nagyrészt kimaradtak az életükből –, hogy tudatosan nyúljanak ezek legszebb darabjaihoz, mikor saját gyermekük szellemi-lelki egészsége a tét. Ezen túl a saját jelenlegi érdeklődésüket is szeretném gyeplőbe fogni azzal, hogy a javasolt 12 tételes irodalomjegyzékből tetszés szerint választhatnak, a választott műről pedig írásban és szóban is beszámolnak társaik előtt. A két év anyaga tehát tulajdonképpen műfajtörténet, mely a képeskönyvektől, mondókáktól és gyermekversektől kezdve a népmeséken keresztül ível a meseirodalom és gyermekvers-költészet meghatározó személyiségeiig (Benedek Elek, Móra F., Puskin, Andersen és Saint-Exupéry; Weöres S. és Kormos István stb.), a bábjátékig és a gyermek-ismeretterjesztő irodalomig az 1. osztályban. A 2. osztályban a klasszikus ifjúsági művek széles választékát igyekszem bemutatni, ezek jellemzőivel, jeles alkotóival, de minden esetben becsempészem a világirodalom hasonló témájú, maradandó értékű műveit. Így az állattörténetek kapcsán E. Knight és J. London köteteiről, a családról, gyerekekről szóló történetek esetében Dickensről, Karinthy Frigyesről és Sánta Ferencről, a kalandos-romantikus regényeknél Cervantesről és J. Vernéről is beszélünk. Az életrajzi és történelmi regények pedig kifejezetten a klasszikus művekre irányítják a figyelmet (V. Hugo, Jókai, Hemingway, Örkény István stb.), hogy azután az általuk legkedveltebb témával, a szerelemmel ismerkedjünk regényben és filmen, versben és novellában (Boccaccio, Shakespeare, Stendhal, Lev Tolsztoj, Déry Tibor és mások).

A módszer minden esetben a mű(vek) élményszerű átadását jelenti, az alkotóval csak annyiban foglalkozunk, amennyi szükséges a mű megértéséhez. A rövid cselekményvázzlatot a legizgalmasabb, lehetőleg a mű további olvasására ösztönző részlet felolvasása követi. Ezt a mozzanatot rendszerint a lányokkal végeztetem el, hogy gyakorolják a kifejező, jó tempójú olvasást. Az aktivitást szolgálja egy-egy önként vállalt mese, regény ismertetése, a házi feladat elég gyakran anyaggyűjtés az egyes szerzők életéről, munkásságáról. Emellett az 1. osztályban egy-egy verses mesét (Petőfi: Arany Lacinak, Zelk Z.: A három nyúl) kell megtanulni, és két könyv (Saint-Exupéry: A kis herceg, Milne: Micimackó) elolvasásáról számot adni. A népmesék jellegzetességeinek összefoglalása után kiemelt feladat a *mesepályázat* megadott kulcsszavakkal, az egyéni fantáziára építve. Itt a legjobbakat külön szoktuk jutalmazni. A 2. osztályban a listában választott könyvről és Defoe Robinsonjáról kell olvasónaplót vezetni.

Az irodalom mellett természetesen helyet kapnak a nyelvtani (25%) és a könyvtári (15%) ismeretek is. Az általános iskolai nyelvtani anyagot tudottnak tekintem – mégis a helyesírásra, a fogalmazásra, a gondolatok és mondatok igényes megválasztására teszem a hangsúlyt, szóbeli (társalgási) és írásbeli szituációkban gyakoroljuk a tudatos nyelvhasználatot. A könyvtári órákon (évenként és évfolyamonként 4-5 összevont, tehát 90 perces óra) arra törekszem, hogy a különböző adattárakat, kézikönyveket és más segédeszközöket tudják használni,

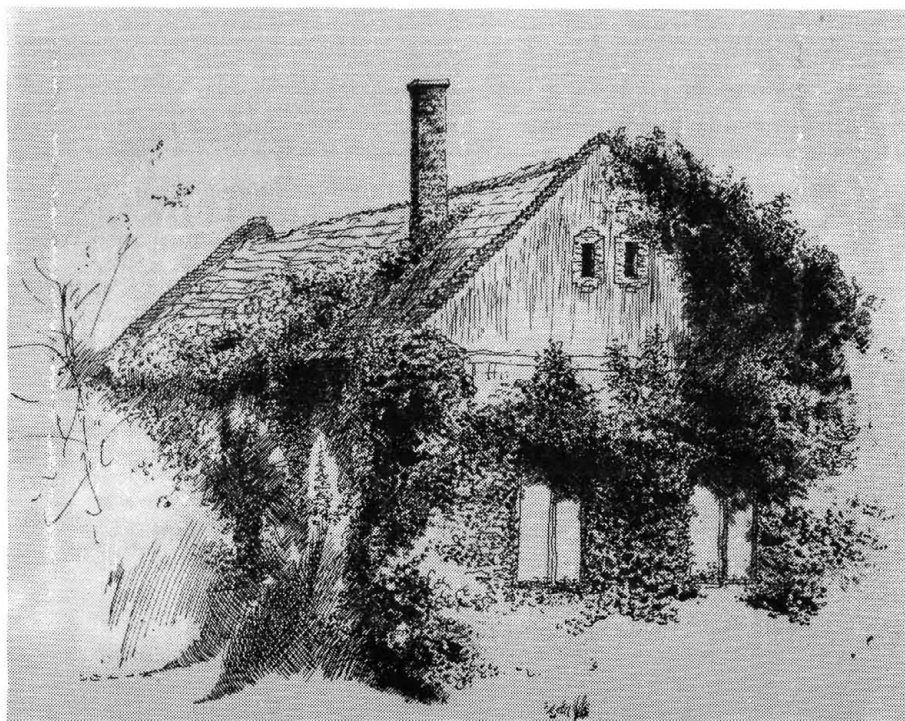
egyéni érdeklődésükhöz, igényeikhez mértén tudatosan nyúljanak a legmegfelelőbb segédeszközökhöz (szakkönyvek, katalógus, folyóiratok).

Kérdezhetné valaki: vajon elérhető-e az ifjúsági irodalmon keresztül a világ-irodalom teljessége? A kérdés azonban nem helyénvaló: az úgynevezett ifjúsági irodalom is része az igazi irodalomnak, Lengyel Balázssal szólva: „Egy fa van – egy esztétika van.” Nem az a döntő, hogy most hol tart egy 15-16 éves lány befogadási szintje, hanem az, hogy későbbi életére biztos fogódzója legyen az érték megválasztásához, hogy egyáltalán kedvvel, érdeklődéssel forgasson egy könyvet. Talán sikerült valamelyest motiválnom az irodalomhoz és a kultúrához fűződő viszonyukat, erre mutat két – közepes képességű, de igyekvő – lány házi feladata. Talán a többieket is sikerült befolyásolni a jó irányba, megtalálni az értékes irodalomhoz vezető utat. Ezt bizonyítja az évvégi szintfelmérő dolgozat is, melyen a többség 70% fölötti teljesítménnyel végzett.

Mindenképpen érdemes elgondolkoznunk azon, hogy *veretes, ám senkit sem érdeklő irodalomtörténetet tanítsunk*, vagy olyan művekhez adjunk kellő inspirációt – különösen a szakmunkásképzőkben –, amelyek *életszagú történeteikkel éppen az őket gyöttrő problémákra adnak választ*. Ehhez próbáltam hozzájárulni én is ezzel a kísérleti tanmenettel.

(A részletekről, tanmenet és irodalomjegyzék stb. a szerző szívesen ad felvilágosítást, konkrét információkat minden érdeklődőnek.)

Sáráné Lukátsy Sarolta

Levelezős játékok a József Attila Városi Könyvtárban

Könyvtárunkban a levelezős játékokat az 1983/84-es tanévben indítottuk el a Városi Úttörőelnökséggel együttműködve. A gyerekek kulturális aktivizálására olyan formát kerestünk, amelyben megvalósul a gyermekkönyvtárosok célja: a könyvek olvastatása, a könyvtári kutatás, s az úttörőmozgalomé oly módon, hogy az országos úttörőakciókba belekapcsolódva ne csak a városi, de a vidéki gyerekeket is bevonjuk a játékokba. Az első levelezős játékunkat azoknak a kisdobosoknak és úttörőknek hirdettük meg, akik a városban és környékén járnak iskolába.

A levelezős játékok témaválasztása

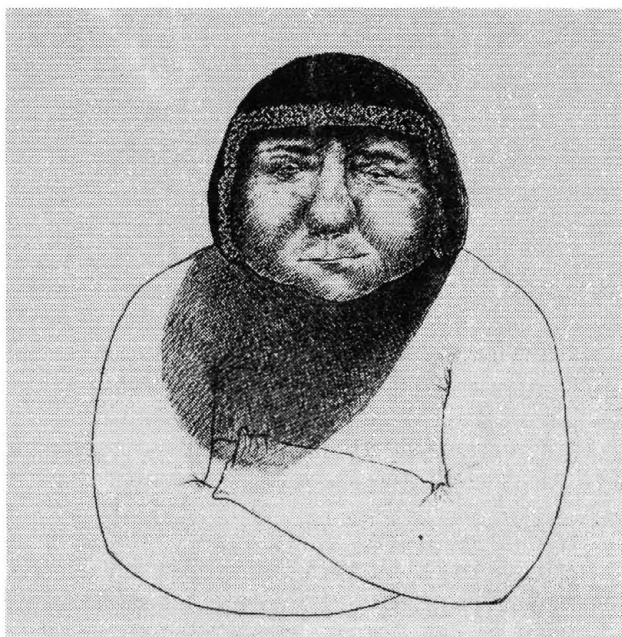
Az egyes témákat úgy válogattuk ki, hogy legyen könyvtári jellegű (*Barátunk a könyvtár, Írás-, könyv-, könyvtártörténet, Házépítő játék*), kapcsolódjon az úttörőmozgalom évfordulós akcióihoz (*Mint kincset őrzöm 1848/49, Holló a pajzson – Mátyás király emlékére*), a zalai honismereti téma tágabb lakóhelyünk megismerésére (*Szép Zalában születtem*), az utóbbi években pedig az irodalom került előtérbe (*Vers- játék, Leskelődés – Fekete István élete és munkássága, Móra Ferenc levelezős játék, A nagy székeley mesemondó – Benedek Elek élete és munkássága*).

Legfontosabb célunk minden esetben a tananyag kiegészítése az iskolaitól eltérő kötetlen formában, az irodalmi érdeklődés felkeltése. De legfontosabb szempont a könyvtári kutatás volt. Az úttörőmozgalom akcióihoz elsősorban az évfordulós témákat kötöttük. Mi adtuk a játék tartalmi részét, az úttörősök pedig a lebonyolításban (pl. akadályverseny a Mint kincset... játék végén, Udvari bál a Holló a pajzson eredményhirdetésekor) és a jutalmazásban voltak segítségünkre.

Az úttörőmozgalom támogatásával gyerekek nagy tömegeit tudtuk mozgósítani. Ezért annak megszűnte után a 4. osztálytól megszakadó könyvtári foglalkozások helyettesítésére próbáltuk ezt a formát használni. Célunk volt, hogy az olvasó gyerekek ne szakadjanak el a könyvtártól – így kerültek előtérbe az irodalmi témák 4.–5. osztályosoknak. Jelenleg legfontosabb célunk az olvasótoborzás, ugyanis a gyermeklétszám csökkenése, egyes pedagógusok negatív hozzáállása miatt kevesebbet kölcsönöznek, olvasnak a gyerekek. A feladatok megoldásakor nemcsak olvasnak, de mind többen keresik fel a könyvtárat a kutatás miatt.

A gyerekek érdeklődése a levelezős játékok iránt

Amíg a Városi Úttörőelnökség volt partnerünk a játékok szervezésében, az akciós játékok iránt rendkívül nagy volt az érdeklődés. Az indító „*Barátunk a könyvtár*” (3., 4–5. osztály) játékokba 38 csapat, 1300 fő kapcsolódott be (rajok, ör-

sök vegyesen). A legnépszerűbb a „Holló a pajzson” játék volt (80 csapat, 540 fő). Ez időben város–városkörnyék arányában (50 felhívást küldtünk ki 39 vidéki, 11 városi iskolába) a városkörnyéki csapatok vezettek, bár a kevesebb városi iskolából több csapat jelentkezett.

Az úttörőmozgalom megszűntével részben szervezési okok miatt – a jelentkezők száma visszaesett. Tehát olyan témákat kellett választanunk, amelyek az oktatáshoz kapcsolódnak. Ezáltal a pedagógusokat érdekeltté tettük abban, hogy a gyerekeket összefogják, segítsék, a feladatok tapasztalatait a tanórán hasznosíthassák (*Vers-játék, Móra, Fekete, Benedek levelezős játékok*). Később (*Fekete István, Benedek Elek*) már kifejezett célunk volt az, hogy a gyerekek a mi könyvtárunkban kutassanak (bújtatott olvasótoborzás).

Az arány ezidőben már kimondottan a városiak javára tolódott el. Ekkor újabb problémával kerültünk szembe. A kutatás ürügyén a könyvtárban rendetlenkedő gyerekekkel. Az 5 fős csapatból 2-3 gyerek dolgozott komolyan, a többiek közben szórakoztak, rendetlenkedtek. E tanévtől ezért a csapatok számát 3 főre korlátoztuk.

A feladatok összeállításának szempontjai

Könyv-, könyvtárhasználati sorozatoknál elsősorban, a többenél a témák irodalmi, történelmi vonatkozásain túl legfontosabbnak tartottuk, hogy a gyerekeket a tartalom, kézikönyvek, lexikonok, katalógusok használatára inspiráljuk. A kérdések feltevéséből kiolvasható legyen a válaszadás helye (pl. mikor kell mutatót használni, milyen kérdésre melyik katalógus segítségével kapnak választ).

Irodalmi sorozatoknál egy-egy fordulót mindig az adott író életének megismertetésére szántunk. Ezeket az életmű alapján az alkotásaikra kérdező feladatok követték. Kezdetben megpróbáltuk a kérdéseket úgy megfogalmazni, hogy a gyerekeknek ne kelljen sokat olvasniuk. Az a tapasztalatunk, hogy a „munkaigényes” feladatokat nem szívesen oldják meg. A Fekete István és a Benedek Elek játéknál már nem tudtuk és nem is akartuk elkerülni az olvastatást. A játék meghirdetésekor a figyelmet erre fel is hívtuk. E célunk elérésében legnagyobb segítőink a pedagógusok, akik a gyerekekkel együtt dolgozva (de nem helyettük) irányítják olvasásukat, a feladatok megoldásában segítségükre vannak.

Az évfordulókhoz kapcsolódó történelmi játékok feladatainak célja az adott kor történelmének megismerése, de más megközelítésben, mint ahogy az iskola tanítja. A tananyag kiegészítése kultúrtörténeti, néprajzi, közlekedési, irodalmi ismeretekkel. Az ún. barkácsfeladatokkal (48-as huszáröltözet kellékei, zászlók, Mátyás korabeli játékok, török kori katonai felszerelések stb.) az olvasottak gyakorlati megvalósítására voltunk kíváncsiak. A beküldött tárgyakat mindig kiállításon mutattuk be a szélesebb olvasóközönségnek is.

A gyerekek segítése a kutatásban

A megfelelő példányszám hiánya miatt a kutatásnál használt könyveket (2-3 példányban) a könyvtárban kigyűjtjük, ezekben helyben kereshetnek a gyerekek. Gond csak akkor van – ahogy ez többször is előfordult – ha 5-10 csapat is kutat egyidejűleg a könyvtárban. A könyvvásárlási keret szűkössége miatt viszont bármely más témát is választanánk, egyikhez sem tudnánk nagyobb példányszámot biztosítani.

Itt került előtérbe a város más könyvtáraival való együttműködés: a Deák Ferenc Megyei Könyvtár Gyermekkönyvtárával, az Apáczai Csere János ÁMK Könyvtárával, a Szakszervezetek Zala Megyei Könyvtárával. Az állományukban lévő könyvek helybeni használatának biztosításával ők az adott lakóterület csapatainak rendelkezésére állnak. A feladatlapokat, irodalomjegyzékeket minden forduló előtt (esetleg a sorozat indításakor) megküldjük számukra. A gyerekeknek nyújtott segítség részünkről csak rávezetés: hol, hogyan kereshetnek. Más könyvtáraktól is ezt kérjük. Soha nem dolgozunk a gyerekek helyett. A pedagógusok hozzáállásában már két véglettel találkozunk az okos irányítás mellett.

- A gyerekek szájába rágnak mindent, így önállóságukat nem segítik.
- A gyerekeket magukra hagyják (bár azt nem várjuk el, hogy velük együtt dolgozzanak). Főként gyengébb összetételű csapatoknál viszont az irányítás, ellenőrzés, a feladatok megértetése nem lenne felesleges.

Örömmel találkoztunk néhány olyan városi és városkörnyéki pedagógussal is, akik elkísérik, segítik a csapatokat, presztízs kérdés számukra az eredményes szereplés. Az ő esetükben a könyvtári munka eredménye az oktatásban is jelentkezik. Fő célunk éppen ez lenne.

A játékok zárása

Egyik hagyományunk lett a gyerekek közös jutalmazása neves előadóművészek meghívásával (Havas Judit, Budai Ilona, Kun János, Sebő Ferenc). A kezdeti sikert (pl. Budai Ilona és Havas Judit közös műsora után a nyertes Kilián iskola csapata furulyakoncerttel köszönte meg a szervezők munkáját) az utóbbi években a vers, zene szeretetét a játékok során bizonyító gyerekek megdöbbentő érdektelensége kísérte (M. Horváth Ildikó és a Lorenzo zenekar Tarkafogó c. műsoránál ill. Havas Judit versösszeállításánál). Ezért ezt a záróformát elvetettük. Azért is, mert megtartásuknak anyagi akadályja lett. A gyerekek számára pedig a kézzelfogható ajándék a fontosabb. Elanyagiasodott világunk a gyerekek értékítéletében is megmutatkozik.

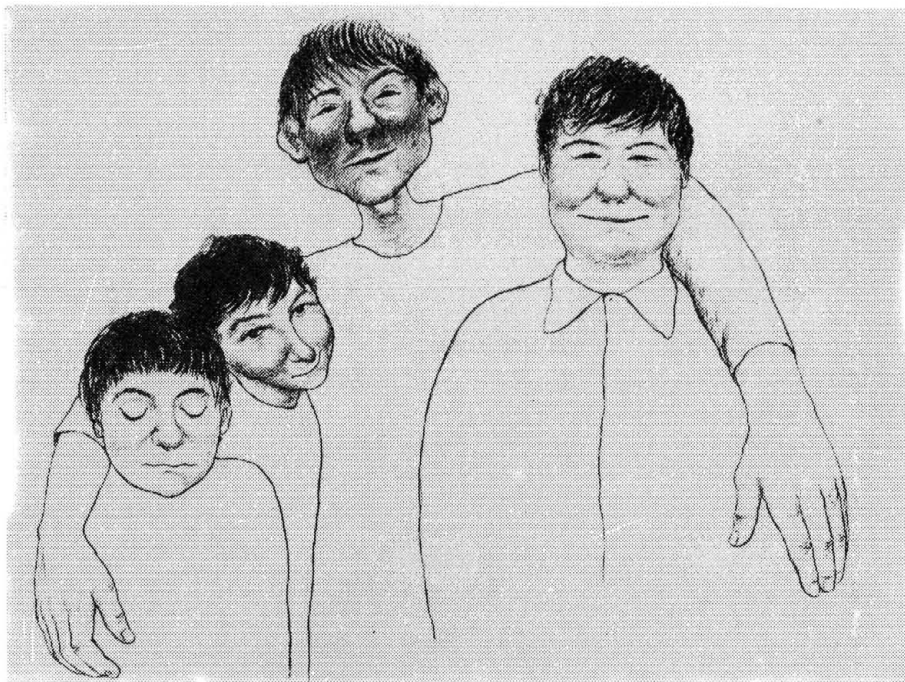
A másik forma a jók között a legjobbak kiválogatását célzó közös vetélkedés volt: akadályverseny, udvari bál ill. az írók esetében vetélkedővel, jelenetek bemutatásával zártuk a játékokat. Ezeken a gyerekek egymással is találkozhattak, s nemes versengésben mérték össze erejüket. A játék során folyamatosan jó teljesítményt nyújtó csapatok – ha eredményük valóban a gyerekek munkáját mutatta – ekkor is a legjobban szerepeltek. A levelezős játék eredményességét a következőkben látjuk:

- A vidéki ill. a felsőtagozatos gyerekek, akik szervezeten nem járnak könyvtárba, a játék, kutatás során megismerhetik legalább egy közművelődési könyvtár világát, szolgáltatásait.
- A feladatokon keresztül ismereteik bővítése mellett a könyv- és könyvtárhasználatban is gyakorlottá válnak.
- A barkácsolófeladatok során megmutathatják, hogy elméleti ismereteiket mennyire tudják hasznosítani a gyakorlatban.

- Alkotásaik (rajzkiállítások, a Házépítő játék házainak bemutatása, hangszerek, játékok, katonai kellékek) kiállítása nemcsak számukra sikerélmény, de a könyvtárba látogató gyerekek ismereteit is gazdagítja.
- A játékok anyagait tapasztalatainkkal kiegészítve a „Házépítő játék”, „Mint kincset őrzöm” levelezős játékok és sorozatok 1–8 című kiadványainkban országosan is közzé tesszük. A gyermekkönyvtáros kolléganők ötletet vehetnek belőlük, esetleg a teljes anyag átvételével az azonnali felhasználás is lehetséges, s úgy véljük, hogy továbbgondolásra is alkalmasak.

A FÖLD ÉS ÉG JÁTÉK

Az 1993/94-es tanévben ünnepeltük a *Föld és ég játék* 10. évfordulóját. Formáját tekintve más, mint a levelezős játékok: a gyerekek 3–5 részből álló előadássorozatot hallgatnak meg. Viszont az ezekhez kiadott feladatlapok összeállítása és a sorozatok témáinak megválasztása a levelezős játékok elvét követi. Az előadássorozatot szintén a Városi Úttörőelnökséggel közösen indítottuk 6. majd 7–8. osztályos városi és városkörnyéki úttörőrajok, őrsek részére. A szervezést, jutalmazást az úttörőelnökség vállalta, a könyvtárosok bonyolították le az előadásokat, kiadtuk a feladatlapokat, segítettük a gyerekeket a kutatásban.

A Föld és ég játék témaválasztása

A kezdeti, indító sorozat (csillagászat) kiválasztásával az volt a célunk, hogy egy hozzájuk közel álló témával az akkor felsőtagozatos, a könyvtártól szinte teljesen elszakadó korosztályt becsalogassuk a könyvtárba. A természettudományos témák a földet (*Iffjú geológus, Iffjú természetjáró, Madárvárta, Hátizsákkal a nagyvilágban, Ősvilági utazás*) és az eget (*Csillagászat*) bemutató előadásai változatos, érdekes programot ígértek hosszú évekre. Ugyanakkor az iskolai tananyagot is kiegészítették. A természetjáró sorozat inkább ismeretgyűjtés, szabadidős program volt számukra. A többi előadássorozat nem egy esetben az iskolai tananyagot is pótolta.

Az előadók által (Bánfalvi Péter, Farkas Zoltán, Faragó Imre Csaba) partnereink lettek a TIT, a Magyar Olajipari Múzeum, a Göcsej SE, Ciconia Klub. A játékok résztvevői az elméletben hallottakat a gyakorlati bemutatókon (Magyar Olajipari Múzeum megtekintése, terepjárás, geológiai gyűjtőút a Sághegyen, márdárgyűrűzés, kőzetkiállítás rendezése) közelebbről is megismerték, s ezek emlékezetesek maradtak a velük tartó könyvtárosoknak is.

A gyerekek érdeklődése a sorozat iránt

A kezdetben rajok, órsők számára meghirdetett sorozatokra százával jöttek a gyerekek, s egy-egy előadást négyszer is megisméltünk egy évben. Később megszűrtük a résztvevőket: csak a valóban érdeklődő 6-8 fős csapatokat vártuk az előadásra. Az úttörőmozgalom megszűntével (1991-es tanév) felhívásainkat nem mindig kapták meg a gyerekek, ez a jelentkezők létszámán is meglátszott.

Később a szaktanárokhoz küldött felhívásaink, leveleink végül ismét eljutottak a gyerekekhez. Az 1993–94-es tanévtől új sorozatokat kezdtünk el szervezni (*Madárvárta, Hátizsákkal a nagyvilágban, Ősvilági utazás*). Ezekre már a jelentkező csapatok létszámát szűkítettük, csak 5, majd ez évtől 3 fős csapatoknak hirdettük meg, hogy valóban az érdeklődő gyerekek jöjjenek el az előadásokra. Ennek oka elsősorban az érdektelenek rendetlenkedése, a kutatások csoportbeli ügyesebb gyerekekre hátrítása volt. A témák jó kiválasztását a jelentkező gyerekek nagy száma bizonyítja. Az 1994/95-ös tanévtől a Hátizsákkal a nagyvilágban, Ősvilági utazás sorozatoknál beiratkozáshoz kötöttük a játékban való részvételt, a könyvtári kutatást. S a feladatlapok összeállításánál az önálló kutatás, könyv-, könyvtárhasználatra nevelés lett a téma mellett a legfontosabb szempont.

A feladatlapok összeállításának tapasztalatai

A feladatok mindig az előadáshoz kapcsolódnak: részben az elhangzottakra kérdeznék rá, másrészt célunk, hogy a könyvekben, folyóiratokban való kutatással mélyedjenek el az adott témában. Az előadók által összeállított feladatsort előbb mi megfejtjük, majd úgy dolgozzuk át, hogy a kérdések a gyerekeknek megfelelő fogódzót adjanak a kutatáshoz. Sajnos az a tapasztalat, hogy az önálló ismeretszerzés technikáját nem ismerik: nem tudják, mi a tartalom, mutató sze-

repe a könyvekben, egy enciklopédikus műben a tartalom, mutató segítségével hogyan keressenek. Egyszerűbb a könyvet végiglapozni. Nehezen ismerik fel, hogy a könyvtár katalógusaiból egy-egy adat ismeretében hogyan kapnak választ. A kérdések megválaszolásakor mindig kérjük a legfontosabb könyvészeti adatok feltüntetését is. A szigorúan vett „szakanyag” mellett mindig adunk rajzos, fogalmazási feladatokat is, s felhívjuk figyelmüket a témán belüli szépirodalmi művekre.

*

Tehát igyekszünk komplexen szemlélni és megvalósítani a dolgokat. Ez ma-napság azért is fontos, mert sok tanítási programnak ez az egyik leglényegesebb eleme. De a komplexitásból valahogy mindig a könyvtárhasználat húzza a rövidebbet. A feladatlapokat pontoszok, a verseny állása a könyvtárban mindig megtekinthető. A legtöbb pontot összegyűjtő csapatokat könyvvel, kezdetben plakettekkel, „ásványmagokkal” is jutalmaztuk. A játék fő díja a vándorbot és a vándortarisznya volt, amelyet 1991-ben a Pais iskola tanulói nyertek el. A gyerek nem azt értékeli igazán, hogy mennyi ismerethez jutott el a feladatok megoldása során, hanem, hogy mit kap a végén. S bizony a jutalmazás ma már egyre nagyobb anyagi nehézségekbe ütközik. Mind a levelezős játékokhoz, mind az előadás-sorozatokhoz igyekszünk szponzorokat keresni pályázatokkal, személyes megkereséssel. De az igazság az, hogy ma már úgy tervezünk, hogy miif, mennyit tudunk lebonyolítani és jutalmazni. Jó lenne, ha az iskolákban a nagyobb értékelésekkor (félév, év vége) az ilyen sorozatokon való részvételt is kiemelnék és pozitívumként említenék.

Horváth Anikó

Tematikus összeállítás az olvasásról

„Írásbeliség és demokrácia” címmel a Nemzetközi Olvasástársaság (IRA) és a Magyar Olvasástársaság (HUNRA) 1995 nyarán Budapesten rendezte meg 9. Európai Konferenciáját. Az ott elhangzott 179 előadásból az Új Pedagógiai Szemle 1996/3. (márciusi) száma a 17 leginkább figyelemreméltó írást, öt tematikus egységre bontva közli. (Iskola és írásbeli kultúra, Szöveg és kommunikáció, Olva-

sáskutatás, Média és írásbeliség, Szépirodalom).

A cikkek többsége magyarországi szerzőktől származik, de az amerikai, az angol és a finn dolgozatok mellett a határon túli magyar pedagógusok, valamint könyvtárosok gondolataival, vizsgálati eredményeivel, javaslataival is találkozhat az érdeklődő olvasó.

Nagy Attila

**A Bessenyei György Tanárképző Főiskola
Könyvtárinformatikai Tanszékének
szakképesítést adó és továbbképző tanfolyamai
1996/97-es tanév, őszi félév**

**Szakképesítést adó közép- és felsőfokú tanfolyamok
államilag elismert bizonyítvánnyal**

1. Középfokú könyvtáros asszisztens tanfolyam
Továbblépési lehetőség: négyes vagy ötös záróvizsgával felvételi mentesség a BGYTF nappali és 3 éves időtartamú levelező tagozatára, könyvtár szakon.
Tanulmányi idő: két félév; A részvétel feltétele: érettségi bizonyítvány
A tanfolyam díja: félévenként 30 000,- Ft.
2. Könyv- és kottakiadói szerkesztő
Tanulmányi idő: két félév; A részvétel feltétele: érettségi bizonyítvány
A tanfolyam díja: félévenként 30 000,- Ft.
3. Felsőfokú gazdasági informatikus
Tanulmányi idő: négy félév; A részvétel feltétele: érettségi bizonyítvány
A tanfolyam díja: félévenként 60 000,- Ft

Továbbképző tanfolyamok

1. Zenei könyvtáros
Tanulmányi idő: két félév; A részvétel feltétele: zenei könyvtáros munkakör
A tanfolyam díja: félévenként 15 000,- Ft.
2. Elektronikus könyvtár (Választható modulonként vagy a négy modul együtt)
Részvételi díj:
Egy-egy modul részvételi díja 5000,- Ft (3x3 óra elfoglaltsággal)
A négy modul 12 000,- Ft (36 órás kurzus)
A négy modul 18 000,- Ft (72 órás, haladó kurzus)
 - a) Nyilvános, online hozzáférésű katalógusok használata
 - b) Online adatbázisok használata (a Knight Ridder és a Data Star adatbázis-szolgáltatók)
 - c) CD-ROM adatbázisok
 - d) a multimédia felhasználása az oktatásban
3. Internet iskola
Részvételi díj: 9000,- Ft; Elfoglaltság: öt teljes napos kurzusok szeptember, december és január hónapokban.

A továbbképző tanfolyamok elvégzéséről a tanszék igazolást ad.
Jelentkezni a tanszéknek küldött levélben lehet 1996. június 30-ig.
Cím: 4400 Nyíregyháza, Sóstói út 31. B.

Ha több információra van szüksége, kérem, hívja Oszonics Ágnes
tanszéki ügyintézőt: (42) 402-488/329-es mellék

A Könyvtári és Informatikai Kamara hírei

Miután megkaptuk az új tagozat alapszabályát, pontosítjuk az előző számban megjelent információt: a KIK Kisalföldi Tagozatának képviselője Horváth Sándor Domonkos, a győri Városi Könyvtár igazgatóhelyettese, alapító tagjai pedig: Győr Városi Könyvtár, Huszár Gál Városi Könyvtár, Széchenyi István Városi Könyvtár, Csorna Városi Könyvtár, Kisfaludy Károly Megyei Könyvtár, Művelődési Ház Kapuvár.

Március 26-án választmányi ülést tartott a Magyar Kulturális Szövetség. Az ülésen felmerült az az elképzelés, hogy egy közös kulturális örökség törvény szabályozza a közgyűjtemények működését. A KIK képviselője rámutatott ennek a megoldásnak a nehézségeire és megismételte eddig is hangoztatott álláspontunkat, miszerint szükség van külön könyvtári törvényre.

Március 27-én Budapesten, az Ezüst Bagoly Egészségügyi Könyvtári Alapítvány-nál gyűlt össze a KIK Munkahelyi Tagozata. Az ülés vendége Papp István volt, az NKA Könyvtári Szakmai Kollégiumának vezetője. A kollégák ismét fölvetették, hogy érthetetlen számukra, ha a hangsúly az olvasón illetve a szolgáltatáson van, miért nem részesülhetnek a munkahelyi könyvtárak ugyanolyan támogatásban, mint a többi könyvtár, holott ugyanúgy nyilvános szolgáltatást látnak el. A Könyvtári Levelező/lappal kapcsolatban a tagozat fölvetette, hogy a kamarának meg kellene vizsgálnia az újraindítás, esetleg egy új, hasonló jellegű lap kiadásának lehetőségeit, a vendéglátó könyvtár vezetőjét pedig felkérte, hogy végezzen előzetes felmérést a kiadás költségeiről, számításba vehető szponzorokról stb.

Az Egyetemi Könyvtárigazgatók Kollégiuma és a KIK közös levélben fordult dr. Dinya László helyettes államtitkárhoz a felsőoktatás könyvtári ellátásának ügyében. A két szervezet úgy véli, hogy a felsőoktatás fejlesztése és átalakulása csak akkor lehet eredményes és hatékony, ha a hazai felsőoktatás csak akkor zárkozhat fel az európai felsőoktatáshoz, ha korszerű könyvtári infrastruktúra támogatja. A helyettes államtitkár válaszában annak a reményének adott hangot, hogy a mindennapi működés feltételeinek javításában a normatív finanszírozás bevezetése fog megnyugtatóbb helyzetet teremteni. Emellett felhívta a figyelmet az előkészítés alatt álló újabb világbanki projektre, mely a felsőoktatási integrációt segítené.

Április 11–12-én tartotta a Kultúráközvetítők Társasága *A kultúra pénze, a pénz kultúrája* című harmadik konferenciáját. A konferencián többek között Inkei Péter, az MKM helyettes államtitkára beszélt a magyarországi kulturális állapotról. Fodor Gábor országgyűlési képviselő miniszteri tapasztalataira támaszkodva ismertette azokat a folyamatokat, amelyeknek az eredményeit je-

lenleg, vagy egy-két év múlva érzékeljük majd a kulturális területen. A kultúra fogyasztásról szóló kerekasztal beszélgetés gazdasági és szociológiai oldalról közelítette meg a jelenlegi helyzetet, illetve jövőbeni lehetőségeinket.

A KIK benyújtotta jelentkezését a Magyar Rádió Közalapítvány, a Magyar Televízió Közalapítvány és a Hungária Televízió Közalapítvány kuratóriumaiba. Az Országos Rádió és Televízió Testület április 23-án dönt a kuratóriumi helyek elosztásáról, és döntését a Népszabadságban és az Új Magyarországnak teszi közzé.

A kamara két témában adott be pályázatot az NKA Könyvtári Szakmai Kollégiumához: szakmai napok rendezésére és kiadványok megjelentetésére.

Két könyvtárigazgatói pályázat szakmai elbírálásához is kérték a kamara közreműködését, a Bács-Kiskun megyei könyvtár, illetve a bajai városi könyvtár esetében.

A KIK képviselője is részt vett a Közép-Európai Egyetem Könyvtárának nyílt napján, április 16-án.

A kamara ezévi közgyűlését május 29-én 10,30 órakor tartja az OSZK VI. emeleti előadótermében.

A tudományos és szakkönyvtári tagozat felkérésére a kamara jogi szakértője elkészítette a közbeszerzési törvénnyel kapcsolatos – alábbiakban közölt – javaslatát, amelyet a KIK elnökének és az Egyetemi Könyvtárigazgatók Kollégiuma elnökének aláírásával eljuttatunk Gálszécsi Andrásnak, a tanács elnökének.

Tisztelt Közbeszerzési Tanács!

A közbeszerzésekről szóló 1995. évi XL. törvény 15. §-ának /1/ bekezdése c. pontjára hivatkozva a törvény végrehajtását segítő ajánlás kiadását kezdeményezzük a könyvtárak dokumentum beszerzésére vonatkozóan.

Ismeretes, hogy a törvény hatálya alá tartozó intézmények alaptevékenysége a dokumentumok (könyvek, folyóiratok, egyéb információhordozók) folyamatos beszerzése. Egyes könyvtárak esetében a beszerzés évi összege meghaladja az árubeszerzés esetére megjelölt tízmillió forintos közbeszerzési értékhatárt.

A következetes dokumentum gyarapítást folytató intézmények gyakran vesznek igénybe közvetítő szolgáltatást mind a magyar, mind a külföldi dokumentumok beszerzésére.

A gyakorlatban gondot okozott a törvény 5. §-ában foglalt tilalmak értelmezése. Ugyanis az áru fogalmának meghatározásától függ, hogy a könyvtárak dokumentum beszerzésére kötelező-e a közbeszerzési törvény alkalmazása.

Véleményünk szerint nem kell alkalmazni, hiszen egy dokumentum = egy áru, amelynek értéke ma még nem érheti el a tízmillió forintot. Egy adott dokumentum alatt egy könyv, egy folyóirat, egy hanglemez, egy CD-ROM stb. értendő. Egy dokumentum több példányának beszerzése esetén azok árát természetesen össze kell adni, azonban még ez sem éri el a közbeszerzési értékhatárt.

Kérjük a Tanács ajánlását arra vonatkozóan, hogy a könyvtári dokumentum beszerzésre csak akkor kell a közbeszerzési törvény szabályait alkalmazni, ha a költségvetési év során beszerzendő egy dokumentum értéke, vagy több példányának együttes értéke meghaladja a közbeszerzési értékhatárt.

Budapest, 1996. április 5.

Hírlevél a Magyar Könyvtárosok Egyesülete tagjaihoz

Lezárva: 1996. április 17.

56. szám

Kellner Bernát – Életének 87. évében 1996. március 21-én elhunyt Kellner Bernát, a Somogy Megyei Könyvtár nyugalmazott igazgatója. Az MKE Somogy Megyei Szervezete és egész közössége nevében Varga Róbert búcsúztatta el.

Országos Könyvtárügyi Tanács – Az OKT április 22-én ülészik legközelebb. Napirenden: 1. a kötelezpéldány-szolgáltatási jogszabály-tervezetben szereplő példányszám ill. az elosztási lehetőségek megvitatása, 2. az országos feladat körű szakkönyvtárak felülvizsgálata, 3. a könyvtárközi kölcsönzéssel kapcsolatos térítések, 4. a szakfolyóiratok NKA-támogatása, 5. a könyvtári törvény előkészítése, 6. az OKT 1996. évi munkaterve, 7. a könyvtári rendszer feladata.

Pályázati felhívás – Lapzártá közben érkezett az MKM Kulturális Örökség Főosztályának pályázati felhívása a könyvtári rendszer fejlesztési stratégiájának kidolgozására. (Teljes szöveget lásd a 3K májusi számában, a Katalist archívumában, továbbá az MKE-szervezetek elnökeinél.) A pályamunkák beérkezési határideje 1996. május 10. A pályázati kiírásban szerepel, hogy a benyújtandó tanulmányoknak kapcsolódniuk kell a Nemzeti Informatikai Stratégia tervezetéhez; e dokumentum a KMK Könyvtártudományi Szakkönyvtárban és az MKE titkárságán is az érdeklődők rendelkezésére áll.

Lobbylista – Az MKE-t nyilvántartásba vették az Országgyűlésnek a bejegyzett országos érdekképviseleti és társadalmi szervezeteket tartalmazó jegyzékében, népszerű nevén a lobbylistán.

KKDSZ – A KKDSZ 1996. március 26-án felhívást intézett az MKM-hez, az önkormányzatokhoz és az Országgyűléshez a kulturális alapintézmények és az értékek védelmére, a KKDSZ szaktörvény-alkotó kezdeményezésének támogatására.

Kitüntetések – Idén ismét lehetőség lesz rá, hogy kiváló szakmai és egyesületi munkát végző kollégáink elismerésben részesüljenek (Népművelésért-díj, Szinyei József-díj, MKE-émlékérem). A korábbi kitüntetettekről, a felterjesztés módjáról és határidejéről (mindhárom esetben május 31.) a szervezetek elnökeit tájékoztatta a titkárság.

Ellenőrző bizottság – Március és április folyamán az MKE Ellenőrző bizottsága a titkárságon, a szervezetek ellenőrző bizottságai pedig a szervezeteknél ellenőrizték a pályázati támogatások felhasználását és elszámolását. A tanulságokról dr. Tóth Gyula az Ellenőrző bizottság elnöke a május 9-i elnökségi ülésen számol be.

Tagsági igazolványok – Újabb egyszerűsítés az ügyintézésben! Amint az átalt tagdíj beérkezik a titkárságra, a kitöltött és a főtítkár által aláírt tagkönyve-

ket (a testületi tagokét is – akkor is, ha valamely MKE-szervezet tagjai) a titkárság küldi meg a szervezeteknek. (Nem postázzuk tehát a korábbi gyakorlat szerint az üres tagkönyveket a szervezeteknek, nem a szervezeteknek kell kitölteniük és visszaküldeniük őket, majd a titkárságnak ismét postáznia a tagkönyveket.)

Szakfolyóiratok NKA-támogatása – Papp István, az NKA Könyvtári Szakkollégiumának vezetője levélben kérte az MKE, a KIK és az OKT véleményét arról, hogy a szakkollégium a szakfolyóiratok 1997. évre benyújtandó pályázatait az ősszel esedékes döntésnél milyen koncepció alapján bírálja el. Az MKE április 18-i tanácsulése már egy lépés lesz az MKE véleményének kialakításához.

Szakfolyóiratok a szomszéd országokba – Az MKE számára 1993 óta az Illyés Alapítvány nagylelkű támogatása teszi lehetővé, hogy három magyar könyvtáros folyóiraatra (3K; Könyvtári Figyelő; TMT) előfizessen romániai magyar könyvtárak számára. Kiss Jenő, az Erdélyi Magyar Közművelődési Egyesület könyvtári szakosztályának elnöke idei pályázatunkhoz is összeállította a címzett könyvtárak jegyzékét. 240 eFt támogatást kértünk az Illyés Alapítványtól, ebből 31 helyre összesen 68 példányban szeretnénk a három lapot eljuttatni.

„Semmi kis írások a könyvtárból” – A FSZEK és az MKE közös kiadásában megjelent Koncz Károly újabb könyve. Előreláthatólag a Könyvtárellátó fogja terjeszteni.

Hálózati tanfolyam – Április 15-től sikerült egy újabb, negyedik tanfolyamot indítani a Zrínyi Miklós Katonai Akadémia számítóközpontjának szervezésében, a HUNGARNET egyesület támogatásával, a résztvevők számára a tavalyi 2000 forintos tandíjjal. A folytatást tervbe vettük, várjuk pályázataink eredményeit.

Budapesti Nemzetközi Könyvfesztivál, 1996. április 27–30. Budapesti Kongresszusi Központ – A Könyvfesztiválon működő Könyvtárosklub keretében 27-én számítógépes könyvtári szoftverek bemutatója (Aleph, Olib, Texlib, Tinlib, Voyager), nemzetközi könyvtári-informatikai konferencia, 28-án CD-ROM- és multimédia-bemutatók, 29-én Internet-bemutatók és előadások, 10.30-tól 13 óráig a Magyar Periodika Kör konferenciája a közbeszerzési tendereztetésről, 30-án könyvtári szolgáltatások bemutatója. A rendezvényre, egyes programokra szóló meghívó ingyenes belépőül szolgál a Nemzetközi Könyvfesztiválra. Névre szóló meghívó igényelhető a Tabula Ráza Bt-nél a 138-9249-es telefon/faxszámon.

Hazai összefogás, nemzetközi együttműködés – Nagy érdeklődés mutatkozik a május 2–3-i nyíregyházi rendezvény iránt. A helyi szervezőknek neves előadókat és korreferálókat sikerült megnyerniük. A konferenciát Rónai Iván, az MKM Kulturális Örökség Főosztályának új vezetője nyitja meg.

Debreceni vándorgyűlés – A Hajdú-Bihar megyei szervezők megküldték a jelentkezési lapokat a szervezeteknek, reméljük, hogy közvetítésükkel minden érdeklődő egyénhez és intézményhez eljut. Az egyesület egészét támogató testületi tagoknak és a szaklapoknak a titkárság juttatta el a meghívást. A könyvtári-informatikai tanszékek vezetőit tájékoztattuk arról, hogy a könyvtároshallgatók részvételét idén is támogatja az MKE, egyrészt a kedvezményes részvételi díjjal, másrészt diákszállási, ellátási költségeik és a baráti találkozó árának fedezésével. (A kedvezményes részvételi díjat és az útiköltséget kell maguknak fizetniük.) A nyugdíjasok részvételét is szeretnénk idén támogatni, mégpedig oly módon, hogy kedvezményes részvételi díjat fizetnek, valamint az MKE ugyan-

annyi támogatásban részesíti őket, mint amennyit saját szervezetüktől kapnak a részvételhez.

A vándorgyűlés külföldi vendégei – Idén 16 partneregyesület, köztük az IFLA képviselőjét hívtuk meg. Az elnökség döntése alapján Ausztriából és Hollandiából gyermekkönyvtárost szeretnénk vendégül látni, mivel a vándorgyűléssel párhuzamosan lesz Debrecenben az Európai gyermekkönyvtáros-konferencia. Szívesen vennénk, ha vállalkozó kollégákat találnánk, akik egy-egy külföldi meghívottat a vándorgyűlés idején „szárnyaik alá vennének”. A jelentkezők (reméljük idén lesznek!) Hegyközi Ilonát keressék meg az MKE titkárságán június elején.

Magyar könyvtárosok IV. világtalálkozója – A szervező OSZK a korábbi rendezvények nyomán rendelkezik a világ minden táján dolgozó magyar könyvtárosok címjegyzékével. Felderítésükre bevetettük még a korszerű technikát is, az IFLA levelezési listáin közzétettük a hirdetményt abban a reményben, hogy mások is felfigyelnek rá.

Fiatal Könyvtárosok Csoportja – A Közkönyvtári Egylet keretében immár hivatalosan is megalakulóban van a Fiatal Könyvtárosok Csoportja. Április 10-én a FSZEK-ben tartott összejövetelükön tájékoztadtak az MKE munkájáról, arról, hogy mit nyújt a fiataloknak az egyesület, és beszámoltak terveikről.

A Fiatal Könyvtárosok Csoportjának felhívása: Fialatok! Megalakultunk! Várunk rátok! Gyere közénk, ha szívesen megismerkednél a hazai és a nemzetközi könyvtárüggyel, a könyvtárak aktuális problémáival, fejlesztési-fejlődési lehetőségeivel és irányjaival. Gyere közénk, várunk rád, ha fiatalnak érzed magad és szívesen dolgoznál velünk. Érdeklődni lehet Kiss Katalinnál, FSZEK Fiatal Könyvtárosok (tel.: 118-2812).

Könyvtárostanárok Szervezete (KSZ) – Partnerkapcsolatok a Nemzeti Alaptanterv megvalósításában címmel 1996. március 26-án a Fővárosi Pedagógiai Intézetben került sor a KSZ tavaszi tanácskozására. A mintegy száz résztvevő ez alkalommal pedagógus előadók véleményét hallgatta meg nagy érdeklődéssel. (Szebenyi Péter: A NAT-tól a helyi tantervig, Szilágyi Imréné: Könyvtárhasználatra nevelés kisiskolás korban, Tornynosiné Nagy Éva: Az iskolavezetés, a helyi pedagógiai program és a könyvtárhasználat tervezése.) A beszámoló beküldője, dr. Ambrus Andrásné úgy véli, hogy az előadások mindegyike önállóan is megállná helyét egy-egy regionális továbbképzésen.

Műszaki Könyvtáros Szekció (MKSZ) – Következő rendezvényük április 25-én lesz a BME Könyvtár és Tájékoztatási Központ folyóirat-olvasótermében. Bobokné Belányi Beáta (ELTE) előadásának címe: Könyvtári menedzsment Európában és másutt, korreferálók a British Council tanulmányútján részt vett magyar könyvtárosok.

MKSZ Gépesítési és Osztályozási Csoport – Az MKSZ Gépesítési és Osztályozási Csoportja meghívott szakértők részvételével április 15-én egy szélesebb körű májusi rendezvényt előkészítő megbeszélést tartott az általános tárgyszójegyzékkel és az ETO-irodával kapcsolatos aktuális kérdésekről. A csoport a tervek szerint az ISKO (International Society for Knowledge Organization) magyar tagozatának feladatait is betölti majd.

Társadalomtudományi Szekció (TSZ) – A TSZ 10. sz. körlevelében tagjai elé terjesztette ezévi programjavaslatát. Legközelebbi programjuk a PAIS adat-

bázissal való ismerkedés az Országgyűlési Könyvtárban április 25-én 10 és 12 óra között (jelentkezni a 268-4854-es telefonszámon lehet). Ezt követően a tervek szerint május 22-én találkoznak, ld. az előzetes rendezvénynaptárat.

Gombocz-ösztöndíj 97/98 – A Magyar Könyvtárosok Egyesülete az 1997/98-as tanévre is meghirdeti a Kent State University (Ohio, USA) könyvtári és informatikai tanszékére 2 szemeszterre, 10 hónapra szóló Gombocz-ösztöndíjat. Az ösztöndíjat elnyerő könyvtáros/tájékoztatói szakember a tanszék hatodéves hallgatója lesz, a kiválasztott tárgyakat tanulja, tanulmányai során vizsgákat kell tennie. A tárgyak kiválasztásakor lehetőséget kap arra is, hogy saját témakörében kutatást végezzen. Az ösztöndíj már évek óta a Fulbright-ösztöndíjrendszer része. 1992 januárja óta Magyarországon is működik Fulbright-iroda, amely a pályázatokat lebonyolítja. A pályázatokat az első fordulóban a Magyar Könyvtárosok Egyesületének elnöksége véleményezi, ők tesznek javaslatot a Fulbright-bizottság számára. A jelentkezés feltételei: 1. felsőfokú könyvtárszakos vagy más egyetemi végzettség; 2. munkahelyi ajánlás; 3. pályázati terv a tanulmányozandó témáról, illetve későbbi hasznosításáról; 4. angol nyelvvizsga (lehetőséges, hogy a Fulbright-iroda előírja a TOEFL vizsgát). A pályázatokat a Magyar Könyvtárosok Egyesületének 1996. június 7-ig kell beküldeni az MKE, 1054 Budapest, Hold u. 6. címre, a következő összeállításban: a) szakmai önéletrajz – röviden angol nyelven is –, b) a tanulmányozandó téma megjelölése, c) munkahelyi ajánlás, d) a végzettséget és a nyelvtudást igazoló okmányok másolata, e) nyilatkozat az utazási költség vállalásáról. Az MKE elnöksége által kijelölt bizottság a június 17-i héten választja ki személyes beszélgetés útján az ösztöndíj elnyerésére érdemes kollégát. A pályázat beadásának határideje a Fulbright-irodánál: augusztus 1. Minden további kérdéstről szívesen tájékoztat a titkárság.

Cardiffi szeminárium – A British Council nemzetközi szemináriumot szervez Cardiffban, 1996. július 14–26-ig, amelynek témája: Marketing and library services, a new marriage, időpontja: 1996. július 14–26. A British Council egy magyar könyvtáros tetemes tandíját és ellátási költségeit fedezi (mintegy 1300 font), az utazási költségeket a kiutazónak kell előteremtenie (lehetőséges, hogy az MKE szerény mértékben hozzá tud majd járulni). A pályázóknak kiváló angol tudással kell rendelkezniük. A British Councilnál május 15-ig kell a kitöltött jelentkezési lapokat beadni. Az MKE elnöksége május 9-i ülésén dönt arról, hogy a jelentkezők közül kinek ad a pályázatához támogató levelet (ezután kapja meg a kiválasztott jelölt a BC formanyomtatványát is). Az előzetes jelentkezéseknek ezért legkésőbb május 8-ig mindenképpen az MKE titkárságára (1054 Budapest, Hold u. 6.) kell érniük. A következőket kérjük benyújtani (még nem a BC formanyomtatványán!): 1. szándéknyilatkozatot (amely tartalmazza a pályázó nevét, személyi adatait, képzettségét, rövid szakmai pályafutását, angol nyelvismeretének szintjét, címét és telefonszámát, részvétele várható hasznának kifejtését; örömmel vesszük emellett munkahely vagy MKE-szervezet ajánlását is; 2. az utazási költség vállalásáról szóló nyilatkozatot.

Képzési-továbbképzési lehetőségek – A nyíregyházi Bessenyei György Tanárképző Főiskola és a debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetem hirdeteményét lásd a Könyv, Könyvtár, Könyvtáros 1996. májusi számában.

Külföldi utazások – útijelentések – Partneregyesületeink meghívására minden évben 3-4 könyvtáros kap lehetőséget arra, hogy képviselje az MKE-t kül-

földi rendezvényeken, többnyire a vándorgyűléseken. Az a szokás, hogy a fogadó fél fedezi a kinntartózkodás költségeit, a küldő fél pedig az utazási költségeket. A kiutazók személyéről, a rendezvény témájáról, a tapasztalatokról egyrészt a hírlevélből lehet tájékozódni, másrészt a titkárságon elhelyezett újtjelentésekből. A szakirodalmi vagy forrásértékű prospektusokat, kiadói katalógusokat, könyvtárismertetőket pedig a Könyvtártudományi Szakkönyvtárnak adjuk át.

Számlaszám-változások – Az OTP-nél megváltoznak a számlaszámok. Megismételjük kérésünket, hogy a szervezetek FELTÉTLENÜL jeleítsék be a titkárságnak az új számaikat. Az egyesület központi számlaszáma a következő: 11708001–20102575 (OTP, Budapest, VIII. József krt. 33.).

Előzetes rendezvénytájékoztató:

- 1996. április 18. Az MKE tanácsának ülése
- 1996. április 24–26. Quality of electronic services, ELAG-konferencia, Berlin
- 1996. április 23. A Magyar Nemzeti Bibliográfia retrospektív ciklusának helyzete és perspektívái, a Bibliográfiai Szekció rendezvénye, 10.30 óra, OSZK
- 1996. április 24. Vita a könyvtári törvényről + a „Könyvtári görbetűk” pályázat díjkiosztása, a Közkönyvtári Egylet rendezvénye, 10 óra, FSZEK
- 1996. április 25. Könyvtári menedzsment Európában és másutt, a Műszaki Szekció rendezvénye, 10.30 óra, BME KTK
- 1996. április 25. A PAIS adatbázis bemutatása, a Társadalomtudományi Szekció rendezvénye, 10 és 11 órától, Országgyűlési Könyvtár
- 1996. április 27–30. 3. Budapesti Nemzetközi Könyvfesztivál, Könyvtárosklub
- 1996. május 2–4. Hazai összefogás, európai együttműködés, országos konferencia, Nyíregyháza
- 1996. május 13–16. 7th Joint European Networking Conference, Budapest, MTA
- 1996. május 22. Ősök üzenete – múltunk nyomában. Beszélgetés László Gyula régészprofesszorral, a Társadalomtudományi Szekció rendezvénye, 16 óra OPKM
- 1996. május 23–24. Gyermekkönyvtárak közönségkapcsolatai, a Gyermekkönyvtáros Szekció rendezvénye, Szombathely, utána ausztriai tanulmányút
- 1996. július 1–5. Iskolai könyvtárosok VII. nyári akadémiaja: Könyvtár az iskolában – iskola a könyvtárban, Győr
- 1996. augusztus 7–9. Az MKE 28. vándorgyűlése, Debrecen
- 1996. augusztus 7–9. Magyar könyvtárosok IV. világtalálkozója, Budapest–Debrecen, részben a vándorgyűléshez kapcsolódva
- 1996. augusztus 7–9. Európai gyermekkönyvtáros-konferencia (a vándorgyűléshez kapcsolódva)
- 1996. augusztus 25–31. Az IFLA 62. közgyűlése, Peking
- 1996. augusztus 27–30. Networkshop '96, Debrecen
- 1996. szeptember 2–5. A hálózatok szerepe és a tudományos tájékoztatás korszerű gyakorlata a felsőoktatásban és a kutatásban, Kelet-nyugat konferencia (INRA), Kaposvár
- 1996. október 21–25. A FID 48. kongresszusa, Graz
- 1996. október 22–26. Compfair 96. 9. Nemzetközi Számítástechnikai Telekommunikációs Szakkiállítás és Vásár, Budapest, BNV
- 1996. október 28–november 1. DAT '96 konferencia.

Állást keres: Budapesti könyvtárban olvasószolgálati munkakörben elhelyezkedne Várhegyi Erzsébet. Felsőfokú könyvtárosi végzettséggel, passzív latin és német nyelvismerettel rendelkezik. Tel.: 82/319-608.

Állást kínál: Két feldolgozó munkatársat keres a Zrínyi Miklós Katonai Akadémia Tudományos Könyvtára csoportvezetői, ill. beosztott könyvtárosi munkakörbe főiskolai végzettséggel és a bibliográfiai leíráshoz szükséges nyelvismerettel. Érdeklődni lehet Csuthné Garai Ágnesnél a 260-0740-es telefonszámon. – Főiskolai végzettségű olvasószolgálati könyvtáros jelentkezését várja a Vörösmarty Múvelődési Ház Könyvtára (Bp., VIII. Goltgota u. 3., Tóth Eszter, tel.: 113-8430/23 m.) Munkaidő: hétfőtől péntekig 10–18 óráig, munkabér 30 eFt. – A budaörsi városi könyvtár középfokú végzettségű feldolgozó könyvtárost alkalmazna szerződéssel napi 4 órás munkára, részben letéti kölcsönzési feladatokra. Lehet friss nyugdíjas is. Az érdeklődők Filipszky István igazgatót keressék, telefonszáma: 23/415-405.

